

OTDK-dolgozat

Varga Ivan
Msc

2013

OLVASNI ÖRÖM?
avagy a magyarországi könyvkiadók jövőjének alakulása

READING MAKES YOU HAPPY?
or the Future of Hungarian Book-Publishers

Varga Ivan

Kézirat lezárása: 2011. október 31.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS: A KUTATÁS TERÜLETE ÉS KUTATÁSMÓDSZERTAN	1
2.	A KÖNYV TÖRTÉNETE	3
2.1.	A KEZDETEK	3
2.2.	KÖNYVKIADÁS AZ ELMÚLT HETVEN ÉVBEN	4
2.3.	KÖZVÉLEMÉNY A KÖNYVKIADÓK JÖVŐJÉRŐL	6
3.	BIZONYÍTÁS (1): A KIADÓK ESZKÖZEINEK ELEMZÉSE	9
3.1.	BEFEKTETETT ESZKÖZÖK ELEMZÉSE	10
3.1.1.	Immateriális javak	10
3.1.2.	Tárgyi eszközök	11
3.1.3.	Befektetett pénzügyi eszközök	12
3.2.	FORGÓESZKÖZÖK ELEMZÉSE	13
3.2.1.	Készletek	13
3.2.2.	Követelések	16
3.2.3.	Értékpapírok	17
3.2.4.	Pénzeszközök	17
3.3.	ELSŐ ÖSSZEFOGLALÁS	18
4.	BIZONYÍTÁS (2): A KÖNYVKIADÓK FORRÁSAINAK ELEMZÉSE	19
4.1.	TŐKEELLÁTOTTSÁG ELEMZÉSE	19
4.2.	SAJÁT TŐKE	20
4.3.	CÉLTARTALÉKOK	26
4.4.	KÖTELEZETTSÉGEK ELEMZÉSE	26
4.4.1.	Hátrasorolt kötelezettségek	26
4.4.2.	Hosszú lejáratú kötelezettségek	27
4.4.3.	Rövid lejáratú kötelezettségek	28
4.5.	LIKVIDITÁSI MUTATÓ, LIKVIDITÁSI GYORSRÁTA ÉS PÉNZHÁNYAD MUTATÓ	27
4.6.	MÁS VERTIKÁLIS MÉRLEGELEMZÉSI MUTATÓK	29
4.7.	MÁSODIK ÖSSZEFOGLALÁS	34
5.	BIZONYÍTÁS (3): GAZDASÁGI HATÉKONYSÁGI MUTATÓK	36
5.1.	ÁRBEVÉTELLEL ÖSSZEFÜGGŐ FŐBB MUTATÓK	32
5.1.1.	Tőkearányos árbevétel	36
5.1.2.	Költségarányos árbevétel	37
5.1.3.	Eredményarányos árbevétel	39
5.1.4.	Fordulatok száma	39
5.1.5.	Napi értékesítés nettó árbevétele	36
5.1.6.	Belföldi és export értékesítés nettó árbevételének megoszlása	37
5.2.	TERMELESI ÉRTÉKKEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN SZÁMÍTOTT MUTATÓK	37
5.3.	FOGLALKOZTATOTTSÁGGAL ÖSSZEFÜGGŐ GAZDASÁGOSSÁGI MUTATÓK	38
5.3.1.	Foglalkoztatottság szintje	38
5.3.2.	Létszámarányos árbevétel és élőmunka hatékonysága	39
5.3.3.	Átlagfizetés	44
5.4.	HARMADIK ÖSSZEFOGLALÁS	46
6.	TÁRSADALMUNK HATÁSAI A KÖNYVKIADÁSRA	47
6.1.	KÖNYVTÁRI SZOKÁSOK EGYKOR ÉS MA	47
6.2.	MODERN SZÁZADUNK OLVASÁSI SZOKÁSAI	48
7.	KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA ÉS JAVASLATTÉTEL	47
	IRODALOMJEGYZÉK	49

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1... táblázat: Néhány jellemző adat a magyar könyvkiadás mennyiségi kimutatásából.....	5
2. táblázat: A magyar könyvkiadók megoszlása a jegyzett tőke mérete szerint 2010-ben.	6
3. táblázat: A kiadók befektetett pénzügyi eszközeinek aránya a befektetett eszközökön belül.....	12
4. táblázat: A K6 Kiadó céltartalékai 2007 és 2010 között (ezer Forint).....	22
5. táblázat: A hosszú lejáratú kötelezettségek kötelezettségeken belüli aránya.....	23
6. táblázat: A belföldi értékesítés nettó árbevételének aránya a teljes árbevételhez képest.....	36
7. táblázat: A kiadók statisztikai állományi létszáma (fő).....	39
8. táblázat: A kiadók 1 foglalkoztatottjára jutó havi átlagbér (ezer forint).....	41
9. táblázat: Könyv- és füzetkiadás művek jellege szerint (ezer darab).....	44
1. ábra: A kiadók befektetett eszközeinek aránya a mérlegben.....	9
2. ábra: A kiadók forgóeszközeinek aránya a mérlegben.....	9
3. ábra: A kiadók immateriális javainak aránya a befektetett eszközökön belül.....	11
4. ábra: A kiadók tárgyi eszközeinek aránya a befektetett eszközökön belül.....	11
5. ábra: A készletek aránya a forgóeszközökön belül.....	13
6. ábra: A befejezetlen termelés és félkész termékek aránya a készleteken belül.....	14
7. ábra: A késztermékek aránya a készleteken belül.....	15
8. ábra: Az áruk aránya a készleteken belül.....	16
9. ábra: A követelések aránya a forgóeszközökön belül.....	16
10. ábra: A kiadók tőkeellátottsági foka.....	19
11. ábra: A kiadók eladósodottsági foka.....	19
12. ábra: A szállítókkal szembeni kötelezettségek kötelezettségeken aránya a rövid lejáratú kötelezettségeken belül.....	25
13. ábra: A likviditási mutató alakulása a kiadóknál.....	28
14. ábra: A befektetett eszközök fedezete.....	29
15. ábra: A kötelezettségek fedezete.....	30
16. ábra: A kiadók tőkearányos árbevétele.....	32
17. ábra: A kiadók korrigált tőkearányos árbevétele.....	32
18. ábra: A kiadók költségarányos árbevétele.....	33
19. ábra: A kiadók fordulatainak száma.....	34
20. ábra: 1 napi értékesítés nettó árbevétele (ezer forint).....	36
21. ábra: A kiadók 1 foglalkoztatottjára jutó éves átlagbér (ezer forint).....	40

1. BEVEZETÉS: A KUTATÁS TERÜLETE ÉS KUTATÁSMÓDSZERTAN

Kutatásomban a legnagyobb magyarországi könyvkiadók 2007 és 2010 közötti működési hatékonyságát vizsgálom. Azért választottam ezt az iparágat, mert ez egy nagy múltra visszatekintő tevékenység és az ember felemelkedését is az írás jelentette. Napjainkban azonban az emberek nem csak egymástól idegenednek el, hanem a szellemi táplálékról, az olvasásról is lemondanak. Munkámnak nem tárgya erkölcsi és pszichológiai szempontból bizonyítani, hogy az olvasás a tudás megismerésén és átélésén kívül nyitottabbá teszi az embert és az értelmiségivé válás kulcseszköze. Gazdasági szempontból vizsgálom a dolgot és bemutatom, hogy jelenleg milyen irányba halad Magyarországon a könyvkiadók vagyoni és működési helyzete és mik jelenthetnek esetleges megoldásokat, hogy javítsanak a versenyképességükön és ne vesszen el eme iparág.

Országunkban jelenleg 807 vállalat főtevékenysége a könyvkiadás. Mivel ez igen nagy adatbázis és vannak újonnan alapított vagy nagyon kicsi kiadók, ezért kutatásom csak a legnagyobbakra terjed ki, vagyis arra a 49 cégre, melyek jegyzett tőkéje a 2010-es gazdasági évben meghaladta a 20 millió forintot.

Az Elektronikus Beszámolók honlapon közzétett adatokat dolgoztam fel. A mintavétel első lépésként ki kellett szűrni azokat a vállalatokat, melyek egyszerűsített éves beszámolót készítenek és csupán a mérlegfőcsoportokat és csoportokat tartalmazzák, mert ezekből nem lehet következtetést levonni. A megmaradt vállalatok közül a mintába különböző profilú kiadókat választottam, egyaránt szépirodalmi, ifjúsági, szakkönyvi, tudományos témájú kiadókat és a tudományos témákon belül is olyanokat, melyek más tudományágat képviselnek. A mintát pedig megtisztítottam olyan kiadóktól, melyek csupán két-három évre visszamenő adatokkal rendelkeztek és amelyeknek teljesen eltérő tevékenységi kört is végeznek (például felnőttoktatás).

Végezetül 10 elemű mintából fogok következtetéseket levonni az ország legnagyobb könyvkiadóiról. Olyan kiadók ezek, melyek nagyjából lefedik a magyar könyvpiacot és nem képezik egymás konkurenciáját. A minta hét elemében a jegyzett tőke 2010-ben alacsonyabb volt 50 millió forintnál, háromnál elérte az előbbi összeget, de alacsonyabb volt 100 millió forintnál. A vállalkozások jegyzett tőke szerinti megoszlását az Opten Kft. céginformációs szolgálatának segítségével találtam meg.

A mintaelemek cégnevét átneveztem és számozással láttam el K1-től K10-ig.

Bár most is meg kell jegyeznem, hogy a jegyzett tőke nagysága nem feltétlenül jelenti, hogy a mérleg főösszeg is nagyobb lesz vagy akár azt, hogy minél nagyobb jegyzett tőkével rendelkeznek annál részletesebb beszámolót fog írni. Az egyik bejegyzett kiadó kimagaslóan 250 millió forintos jegyzett tőke mellett is csupán egyszerűsített éves beszámolót készített, ezért nem is kerülhetett bele a mintába. Továbbá az elemzés során felhasznált könyvkiadók között is van kettő, melyek jegyzett tőkéje az elmúlt években nagyobb mértékben változott. Munkámban sem teszek nagyságrendi különbséget a kiadók jegyzett tőkéje alapján.

A vizsgálat tárgya mellett a vizsgált időszakot is meg kell határozni, ez pedig nem más mint az előző négy üzleti év, vagyis a 2007 és 2010 közötti időszak, mivel a bekövetkező gazdasági válság olyan folyamatokat, társadalmi eseményeket eredményezett, mely miatt az elmúlt két évtized tendenciái elvesztik érvényességüket és új piaci trendek vannak kialakulóban.

Adatforrásként az éves mérleget, az éves eredmény-kimutatást, a kiegészítő mellékletet használtam fel, melyeket a Közigazgatási és Oktatási Minisztérium internetes Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálatán találtam.

A kutatás befejezésekképpen a Központi Statisztikai Hivatal honlapján a Társadalom (és azon belül a Kultúra) témakörben figyeltem meg az idősoros éves összesített adatokat. Ezek alapján próbáltam megvizsgálni, hogy az elmúlt két évtizedben (azon belül is főleg 2007 és 2010 között) hogyan változtak a könyvtári kölcsönzési és az olvasási szokások.

Mielőtt azonban belekezdtem volna a mutatószámok kiszámolásába és értelmezésébe meg kellett határoznom, hogy mit akarok vizsgálni, mi a célom, milyen következtetéseket akarok levonni velük. Az alábbi hipotéziseket állítottam fel magamnak:

1. A könyvkiadás, a magas költségekre való tekintettel, alapvetően non-profit céllal működik.
2. A magyarországi könyvkiadók általában egy ágazatra vannak specializálva.
3. A gazdasági válság elsősorban azon kiadókat károsította meg, melyek nem szakkönyvkiadók.

2. A KÖNYV TÖRTÉNETE

2.1. A KEZDETEK

Az írást tartalmazó első könyvek, a különböző anyagokból készült tekercsek már az ókori birodalmakban Egyiptomban, Görögországban, Kínában is megtalálhatóak voltak és több évezreden át kézi másolással történt a terjesztés. A mai értelemben vett első összetett könyvmásoló a köztudottan híres XV. századi Gutenberg-nyomdához köthető, melynek első kiadott műve a latin nyelvű Biblia. A könyvek gyorsabb terjesztése forradalmat jelentett. Várkonyi hivatkozik Aloys Ruppel-re *„A nyomtatás feltalálása után mindenki hamarosan megtudhatta, mi történt hazájában vagy az idegen országokban; és így minden ember felhasználhatta, amit egyesek az élet fáradalmainak megkönnyítésére kigondoltak és kipróbáltak.”* (Várkonyi, [2001] 289. o.)

Németföldön Miksa császár karolta fel a humanistákat, a nyomdászatot hírnevének terjesztésére szerette volna használni. Később már nem csak vallási művek, mesék és verseskötetek jelentek meg, hanem a felvilágosodás korában a tudás nagy gyűjteményei, a lexikonok is sokszorozódtak. (Várkonyi [2001] 328-400. o.)

Térjünk azonban rá a vizsgált területre, Magyarországra. Sajnos homály fedi az első magyar nyomdák eredetét.

„Az első magyarországi nyomtatvány, a Chronica Hungarorum, 1473 pünkösdjének előestéjén jelent meg. Nyomdása a záró sorokban, az ún. kolofonban, Andreas Hessnek nevezi magát. A neve ezentúl egy negyed évezreden át sehol, sem nyomtatva, sem kéziratban nem fordul elő.” írja Fitz József (Fitz [1959] 30. o.)

1477 és 1480 között még egy nyomda működött, ám ennek helye és tulajdonosa ismeretlen, így *Rejtélyes Confessionale* néven maradt feljegyezve. A reformáció hatására terjedt el leginkább a könyvnyomtatás, azon belül is a régi *konzervatív latin frázisok* helyett magyar nyelven adták ki a szent szövegeket. Ekkor még tizenötféle ö, u és ü betű létezett. Az akkori ismertebb református nyomdák közé tartozik Újsziget, Kolozsvár, Gyulafehérvár, Bártfa és Vizsoly, ahol 1590-ben megjelent Károli Gáspár Bibliafordítása, az első magyar nyelvű Biblia. A legjelentősebb katolikus nyomdák Nagyszombaton és Pozsonyban voltak. Ezek voltak a magyar könyvkiadás kezdetei. (Fitz, [1959], 30-111. o.)

Magyarországon a Habsburg uralom alatt, a szabadságharc idején és az Osztrák-Magyar Monarchia korában a nyomdákban a könyvek terét inkább a sajtó vette át, ami azonban nem témája kutatásomnak.

2.2. KÖNYVKIADÁS AZ ELMÚLT HETVEN ÉVBEN

1948-ban államosították vagy megszüntették a magánkiadókat és a könyvkiadás állami irányítás alá került, mely célként a mennyiségi növekedést tűzte ki. „1938-ban 2348 könyv jelent meg 9,2 millió példányban; 1966-ban pedig 4660 könyv került forgalomba 45,3 millió példányban [...] háromszázat valamivel meghaladó szépirodalmi mű jelent meg mindösszesen” (Béládi et al., [1981] 205. o.)

1955-ben kezdődött a minőségi fordulat, amikor az Új Magyar Kiadó felvette az Európa Könyvkiadó nevet és világirodalmi műveket adott ki igen nagy költségen, továbbá létrejött a Kossuth Kiadó. Szakmai művek terjesztésével a Műszaki-, Gazdasági- és Jogi Könyvkiadók foglalkoztak. Az Európa Könyvkiadó a harmadik világ országainak irodalmi alkotásait is elérhetővé tette. Az Akadémia Kiadónak, a Magyar Tudományos Akadémia megbízásával lexikonok és idegen nyelvű művek kiadására szerveződik, melynek kétnyelvű szótárai nemcsak a világnyelvekre terjednek ki, hanem többek között a Magyar-hindi kétnyelvű szótár is megjelenik.

Az egykori Szikra Kiadót átnevezték Kossuth Kiadóvá és a Párt megbízásából a marxizmus-leninizmus klasszikusainak és a marxista filozófiai, és -történelmi művek kiadásával foglalkozott. A Móra Ferenc Ifjúsági Kiadó (mint ahogy neve is mondja) ifjúsági- és gyermekművekre szakosodott.

A hetvenes évek folyamán újabb mennyiségi növekedés következett be, mely azonban a minőséget is magával vonta. Az Artisjus olyan szerv volt, mely a magyar alkotások jogvédelmével foglalkozott és kulcsfontosságú szerepet töltött be abban, hogy külföldre is kikerüljenek, idegen nyelvre is lefordítsák őket. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők egyesülése pedig a marketingtevékenységet (vagy egykori kifejezéssel élve: propagandát) végezte. (Béládi et al. [1981], 208-211. o.)

A megjelent könyvek száma közel negyven év leforgása alatt a következőképpen alakult:

1. táblázat: Néhány jellemző adat a magyar könyvkiadás mennyiségi kimutatásából

év	megjelent könyvek	
	száma	példányszáma
1938	644	316 270
1945	1 880	20 148 000
1960	2 972	34 692 700
1970	4 793	46 980 600
1975	7 730	73 958 600

Forrás: Béládi et al. [1981] 213. o. alapján saját szerkesztés

Látható, hogy 1960 és 1975 között közel két és félszeresére növekedett a kiadott könyvek száma, példányszámot tekintve is már több mint a fele. Összességében pedig, a világháborút követő időszakban, harminc év alatt 411,17%-kal nőtt a megjelent könyvek száma, példányszáma pedig 367,07%-kal nőtt.

Felvetődik a kérdés: hova kerülhetett ennyi könyv? 1952-ben 5,2 millió kötetű volt a könyvtárak állománya, holott két évvel korábban ez a szám csak 2,2 millió volt. 1950-ben ezer lakosra 239 könyvtári kötet jutott, 1966-ban pedig 1888 kötet. Ezer lakosból a két vizsgált évben 43, majd 215 volt tagja könyvtárnak. Hat évvel a háború befejezése után 70 millió forintot költött könyvekre a magyar lakosság, 1966-ban pedig 618 millió. Ennek egyik oka a könyvek árának alakulása. (Béládi et al. [1981], 214. o.)

Véleményem szerint a háborút követően hiába volt magas a kínálat, a nincstelenség mellett könyvvásárlásra *gondoltak a legkevésbé* az emberek. Az általános jólét javulásának (ami a kultúra iránt való igényt is serkenti) és a Ratkó-korszak népességnövekedésének köszönhető, hogy ennyire kimagasló volt az 1966-os könyvvásárlásra fordított összeg.

A rendszerváltás a könyvkiadásra ugyanolyan hatással volt, mint a legtöbb iparágra. Az állami ellenőrzés alól kikerült a tevékenység, aminek hatására rohamosan megnőtt a magánkönyvkiadók száma. Erősödött a konkurencia, megjelent a versenyszellem így már a gazdaságosságra is oda kellett figyelniük a kiadóknak.¹

Már nem éri meg kis példányszámba kiadni műveket, a korábban magas állami támogatás pedig csökkent és általános jelenséggé vált a megszaporodott könyvkiadók közül sok csődbe is ment, időközben pedig az adókulcs is változott, megjelent az online könyvkiadás és teljesen mást helyzet alakult ki. Megfelelő források hiányában nem szeretnék részletesen belemenni az elmúlt húsz év eseményeibe.

¹ Forrás: <https://lic.ned.univie.ac.at/hu/node/7208>

2. táblázat: A magyar könyvkiadók megoszlása a jegyzett tőke mérete szerint 2010-ben

jegyzett tőke (ezer forint)	kiadók száma
0 - 99	147
100 - 999	278
1 000 - 2 999	38
3 000 - 4 999	246
5 000 - 9 999	27
10 000 - 19 999	22
20 000 - 49 999	26
50 000 - 99 999	13
100 000 - 249 999	9
250 000 -	1
Összesen	807

Forrás: OPTEN alapján saját szerkesztés

Jelenleg Magyarországon 807 vállalkozás van, melyek főtevékenysége a könyvkiadás.

Láthatjuk, hogy a könyvkiadók legtöbbje (34,45%) 100 ezer és 1 millió forint közötti jegyzett tőkével rendelkezik, az utánuk következő legsűrűbb csoport a 3 és 5 millió forint közötti (30,48%) skálán mozog. A könyvkiadók 52,66%-ának jegyzett tőkéje nem éri el az 1 millió forintot, 18,22%-ának még a 100 ezer forintot sem. Csupán egy vállalkozás van melynek kiemelkedő, 250 millió forint az alaptőkéje. 10 millió forint felett csupán a kiadók 8,8%-a van, a kutatásom tárgyaként meghatározott vállalatok pedig a magyar könyvkiadók 6,07%-át teszik ki.

2.3. KÖZVÉLEMÉNY A KÖNYVKIADÓK JÖVŐJÉRŐL

Fülöp Géza írja hogy az olvasásra súlyosan ható tényező a modern karrierista életfelfogás, ám kimondja hogy „a könyv továbbra is szereplője marad az információs, számítógépesített társadalomnak - ha másképp nem, digitalizált formában. [...] Másfelől a kommunikáció fejlődéstörténetéből tudjuk, hogy egy-egy forradalmi változás, egy-egy új eszköz megjelenése nem szorította ki, nem tette feleslegessé a már bevált kommunikációs technikákat. Mindössze az arányok változtak. Az írás nem tette feleslegessé a beszédet, a nyomtatott könyv az írást és így tovább. Harmadik érvünk talán még súlyosabb. Az emberiség - tudjuk - mély válságban van [...] A válság mélyebben van, az emberi lelkekben.²

„Ha a kiadók nem teremtik meg az egyes könyveknek elektronikus könyvolvasó készülékekben való letöltéssel való kölcsönzéséhez, visszavételéhez az üzleti és a

² Forrás: <http://www.epa.hu/01300/01367/00011/pdf/03forum.pdf>

technológiai kereteket, a könyvtáraknak nem sok szerepe lesz ezen a területen. Elképzelhető az is, hogy a kiadók magasabb árakat kérnek a könyvtáraktól a nekik eladott (kölcsonözhető) könyvekért vagy kölcsönzési díjat kötnek ki, esetleg mindkettővel élnek.”³ írja Lynch.

Mark Y. Haring tíz okot sorol fel, ami miatt a digitalizálás nem veszi át a könyvek szerepét:

1. *„Nem minden található meg az Interneten. Az összes folyóiratnak csak nagyjából 8%-a található az Interneten.*
2. *A tű (keresés) a szénakazalban (az Interneten). A honlapok gyakran ígérk hogy mindent megkeresnek. De nem találnak!*
3. *Nem létezik minőség-ellenőrzés. A Web-en nincs minőségellenőrzés, sem semmi hasonló.*
4. *Amit nem tudsz, az bánt igazán. Károd származhat abból, amit nem tudsz.*
5. *Az 1925 előtt publikált címekből körülbelül 20.000 ami az Interneten megtalálható.*
6. *Hé, haver, elfelejtkeztél az elektronikuskönyv-olvasóról. Próbálj meg e-könyv-olvasót használni egy fél óránál tovább, fejfájás lesz belőle.*
7. *Léteznek ma könyvtár nélküli egyetemek? Egy teljesen virtuális könyvtárat egyszerűen lehetetlen létrehozni generációnk idején belül.*
8. *De egy virtuális állami könyvtár megtenné ugye? A kiadások, amik a digitalizálással járnának, hihetetlenül magasak.*
9. *Az Internet: kilométer hosszú, centiméter (vagy még kevesebb) mély. Az Interneten szinte minden fiatalabb 15 évnél.*
10. *Az Internet mindenhol jelen van, de a könyvek hordozhatóak. Közeli ezer év nyomtat-olvasás van a vérünkben.*”⁴

Marshall McLuhan megírta *„A Gutenberg-galaxis című művét, amelyben a Johannes Gutenberg által feltalált könyvnyomtatás óta eltelt majd hat évszázadot vizsgálta meg a könyv és az olvasás oldaláról. Mindent egybevetve a könyv halálhírét keltette, és tette ezt tudományos alapossággal.*”⁵

³ Forrás: <http://ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/2002/4/koltay.html>

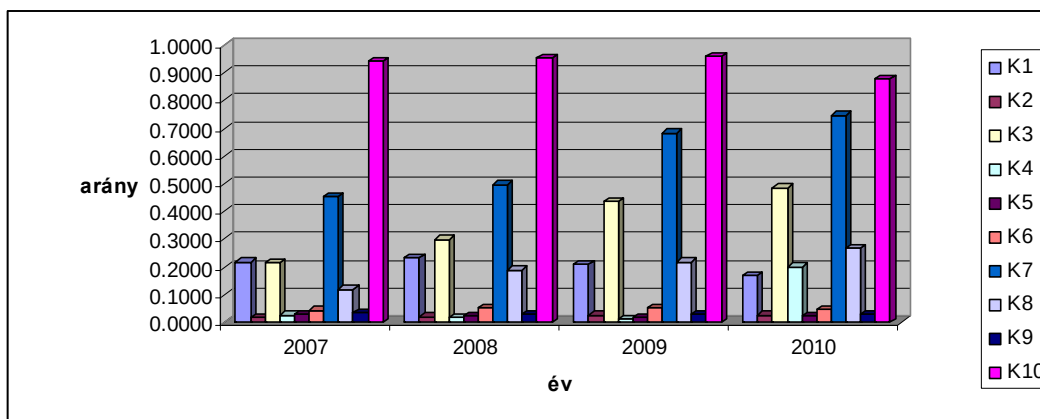
⁴ Forrás: <http://ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/2001/4/herring.html>

⁵ Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/Gutenberg_galaxis

„Epstein mondja: bármi történjék is, könyvek mindig is lesznek, és az, hogy a jövőben más technológiával állítják majd elő őket, az emberek pedig más formában olvasnak majd, még nem jelenti azt, hogy mindörökre meg fog szűnni minden emberi kultúra.”⁶

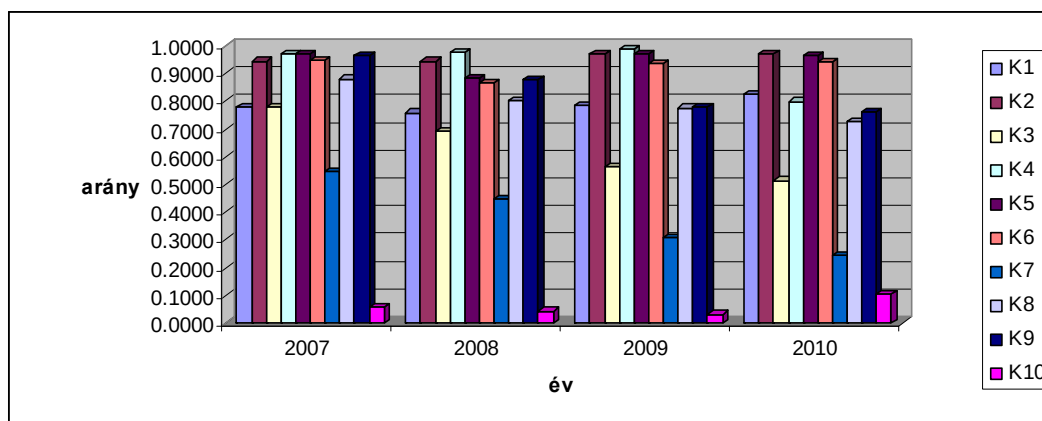
⁶ Forrás: http://e-konyv.blog.hu/2011/09/11/jason_epstein_a_konyvkiadas_multja_jelene_es_jovoje_book_business_publishing_past_present_future

3. BIZONYÍTÁS (1): A KIADÓK ESZKÖZEINEK ELEMZÉSE

1. ábra: A kiadók befektetett eszközeinek aránya a mérlegben

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra: A kiadók forgóeszközeinek aránya a mérlegben

Forrás: saját szerkesztés

A mérleg eszközoldalának három főcsoportja a befektetett eszközök, a forgóeszközök és az aktív időbeli elhatárolások (ez utóbbira nem tér ki a kutatásom).

Az 1. ábra alapján a vizsgált időszakban a magyar könyvkiadók többségénél (tízből nyolc kiadónál) a forgóeszközök aránya magasabb volt a befektetett eszközök arányánál. Kivételt képez ez alól a K7 és a K10. A K10 Kiadónál kifejezetten alacsony volt a forgóeszközarány, 2007-ben 5,85% volt, fokozatosan csökkent és 2010-ben ugyan megnövekedett, de akkor is még csak 10,50% arányban volt az eszközökön belül. Az összes vizsgált kiadó közül a K4 érte el a legmagasabb forgóeszközarányt 2009-ben (98,74%), ugyanebben az ében volt a K10-nek 96,05%-kal a legmagasabb befektetett eszköz-aránya a vizsgált vállalatok közül.

Következésképpen a vizsgált időszakban magyar kiadók befektetett eszköz aránya átlagosan 20,97% és 28,68% közötti volt, a forgóeszközök aránya 65,71 és 74,37% közötti. 2007-ben a kiadók 90%-ának 50% feletti volt a forgóeszközállománya, 2008-tól 2010-ig pedig a kiadók 80%-ának.

A vizsgált időszakban K10-en kívül csak egy kiadó befektetett eszközei érték el az 50%-os állományt, éspedig a K7, melynek 2009-ben 68,25% és 2010-ben 74,71% volt a befektetett eszközök aránya a mérlegben.

3.1. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK ELEMZÉSE

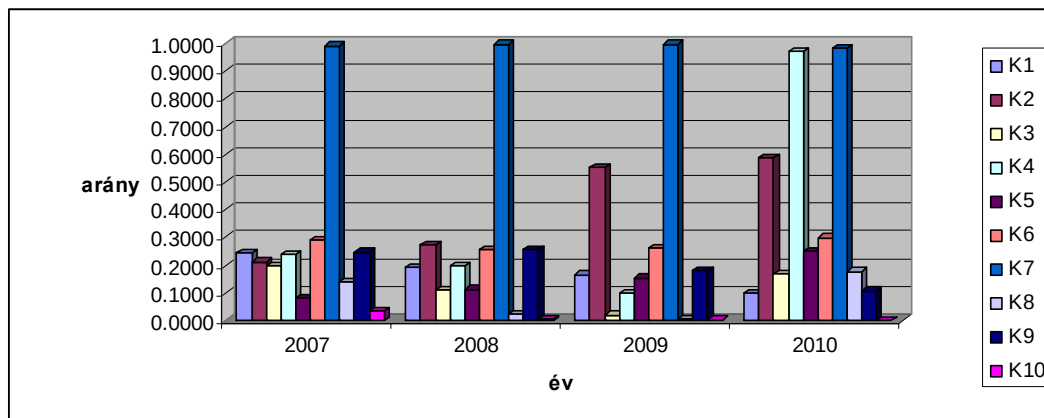
A könyvkiadók jellemzően Immateriális javakkal (vagyoni értékű jogok, szellemi termékek) és Tárgyi eszközökkel (ingatlanok, műszaki berendezések, egyéb berendezések, esetenként beruházásra adott előleg), azonban néhány vállalkozás rendelkezik befektetett pénzügyi eszközökkel.

A kiadók közül háromnál fokozatosan csökken a befektetett eszközök értéke közel azonos ütemben, ami az immateriális javak és a tárgyi eszközök értékesítésével magyarázható. Azonban mi a magyarázata hogy 1 kiadónál stagnál az érték, a többi 6 esetén pedig időszakosan vagy folyamatosan növekszik a befektetett eszközök értéke?

3.1.1. Immateriális javak

Ezek a vállalatok kiadási joggal rendelkeznek, mely az irodalmi mű vagy más alkotás szerzőjétől (annak jogutódjától) vásárolt jog annak sokszorosítására és terjesztésére saját költségen. Szellemi termékek között a kronológia, web és maga az adatbázis kerülnek kimutatásra.

Úgy gondolhatnánk, hogy egy kiadónak többségében immateriális javai vannak, azonban a lenti táblázat ezt megcáfolja.

3. ábra: A kiadók immateriális javainak aránya a befektetett eszközökön belül

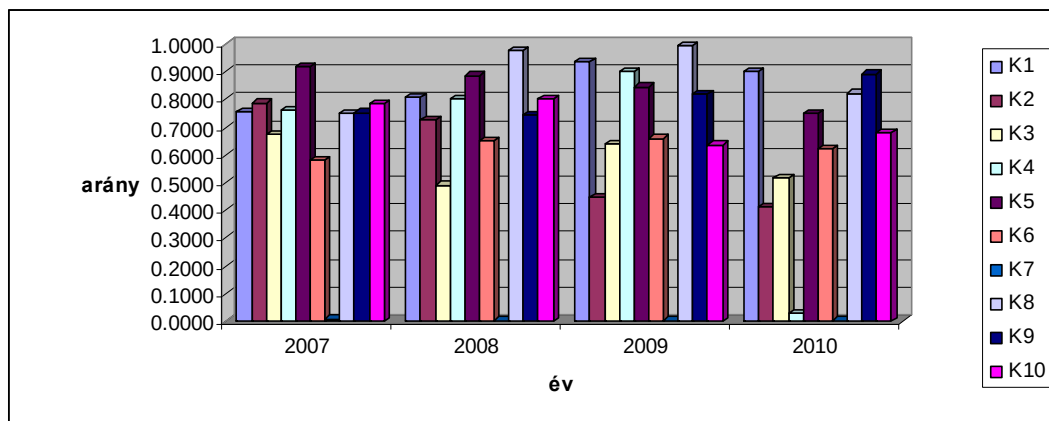
Forrás: Saját szerkesztés

A vizsgált mintacsoportban az immateriális javak aránya 2010-ben volt a legalacsonyabb, amikor csupán 0,1% volt, 2008-ban pedig a legmagasabb 99,7%-kal.

Ahogy az 1. ábrában is látszik. Az egyik legkiugróbb teljesítményt a K4 érte el, amikor 2010-ben beolvad a társaságba egy másik kiadó. Az átvett kiadói jog és egy szoftvertermék bekerült a K4 vagyoni értékű jogai közé, így egy év alatt 23-szorosára nőttek meg az immateriális javak, a befektetett eszközök pedig közel 2,5-szeresére, míg az előző két évben csökkenő tendenciát lehetett tapasztalni. Ha nem lett volna ez a beolvadás, akkor egy újabb kiadónak romlik a tendenciája.

A vizsgált időszak alatt a magyar kiadók immateriális javainak aránya a befektetett eszközökön belül átlagosan 24,29% és 36,42% között mozgott.

3.1.2. Tárgyi eszközök

4. ábra: A kiadók tárgyi eszközeinek aránya a befektetett eszközökön belül

Forrás: Saját szerkesztés

A K4 kiadónál bekövetkezett jelentős negatív irányú változást a tárgyi eszköz arányában, az immateriális javak (azokon belül a vagyoni értékű jogok) növekedése okozta. Az immateriális javakhoz hasonlóan a tárgyi eszközöknél is erős aránytalanság áll fenn (2008-ban és 2010-ben volt a legkisebb arány 0,30%-kal, 2009-ben pedig a legmagasabb 99,50%-kal), s hasonló okokra vezethető vissza, mint az előző mérlegcsoportnál.

A tárgyi eszközöket javítandó intézkedést, a beruházást támasztják alá K8 kiadó számai, miszerint 2007-ben beruházási előleget fizetett, majd 2009-ben végre is hajtotta a

beruházást, amit az ingatlanokra aktivált 2010-ben. A K6 Kiadó is beruházást hajtott végre, amit 2010-ben aktivált.

Függetlenül attól, hogy erőteljesen szellemi tevékenységgel kapcsolatos vállalatokról van szó, a könyvkiadók termelő cégek, hiszen szükségük van nyomdai gépekre és számítógépekre, illetve a nagyobbak saját telephellyel rendelkeznek. Így a tárgyi eszközök aránya a befektetett eszközökön belül a könyvkiadóknál valamennyi évben átlagosan körülbelül kétszerese (legalább 56,33%, de legfeljebb 68,89%) a befektetett eszközök arányának.

3.1.3. Befektetett pénzügyi eszközök

3. táblázat: A kiadók befektetett pénzügyi eszközeinek aránya a befektetett eszközökön belül

kiadó/év	2007	2008	2009	2010
K1	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
K2	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
K3	12,90%	39,70%	34,20%	31,20%
K4	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
K5	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
K6	12,60%	9,20%	8,10%	8,00%
K7	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
K8	11,20%	0,00%	0,00%	0,00%
K9	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
K10	18,30%	19,20%	35,90%	31,80%

Forrás: Saját szerkesztés

A 10 vizsgált vállalatból 5 egyáltalán nem rendelkezett befektetett pénzügyi eszközökkel, 1 kiadónak 2007-ben volt utoljára egyéb tartós részesedése, 2-nek a 2010-es üzleti évben is csupán tartós részesedésekkel rendelkezett és csak 2 könyvkiadó rendelkezett mind tartós részesedésekkel mind tartós kölcsönökkel az utolsó vizsgált időszakban.

Az egyik kiadó 79 ezer forintos egyéb tartós részesedésekkel rendelkezett 2007-ben és 2008-ban, melyekkel szemben azonos összegű negatív értékhelyesbítést számolt el – erre nem sikerült magyarázatot találni a kiegészítő mellékletben, hiszen ez elvileg nem lehetséges – más tétele nem volt ebben a csoportban. Úgy veszem, mintha nem is lett volna befektetett pénzügyi eszköze.

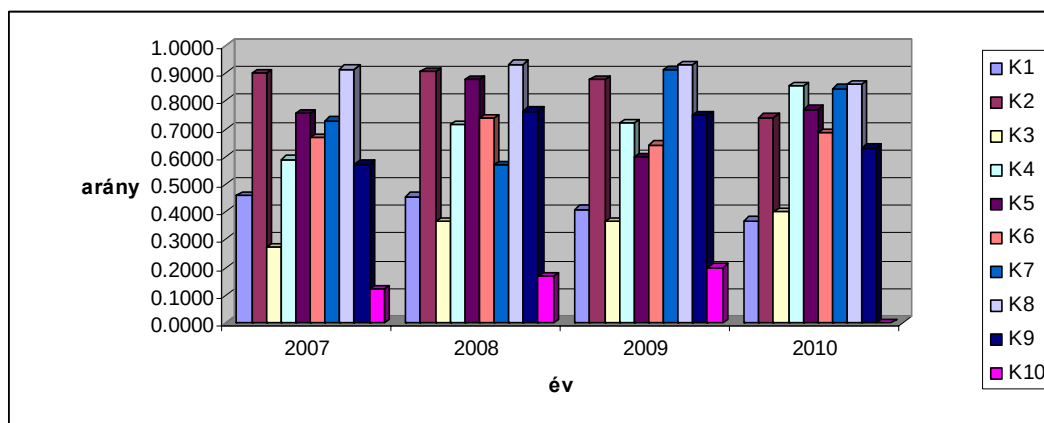
A K3-nak a vizsgált időszakban minden évben növekedett a kapcsolt vállalkozásnak adott kölcsöne, 2007-ről 2008-ra 288,97%-kal, majd 2009-re 227,11%-kal és végül 2010-re 152,21%-kal.

A K10 2009-ben tartós kölcsönt nyújtott, a tétel összege 1,7-szeresére nőtt a következő évben.

A befektetett eszközök aránya a vizsgált időszakban egyik könyvkiadónál sem éri el a 40%-ot. A magyar könyvkiadók befektetett eszközöknek aránya átlagosan 5,50% és 7,82%-a közötti volt a vizsgált időszakban.

3.2. FORGÓESZKÖZÖK ELEMZÉSE

3.2.1. Készletek

5. ábra: A készletek aránya a forgóeszközökön belül

Forrás: Saját szerkesztés

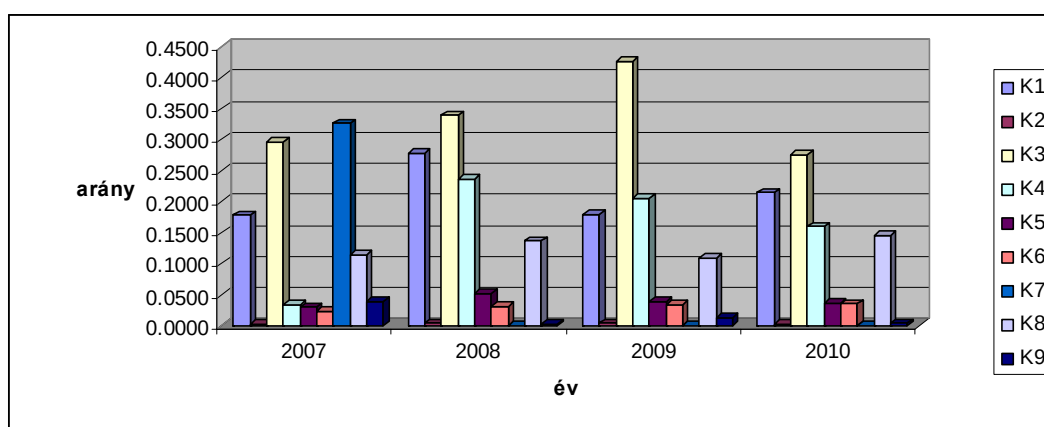
A kiadók mind saját termelésű készletekkel (befejezetlen termelés és félkész termékek, késztermékek, készletekre adott előlegek) mind idegen készletekkel (anyagok, áruk) rendelkeznek.

Külön figyelmet érdemel a K10 kiadó, mely 2007 és 2009 között csak áruval rendelkezett, 2010-ben már egyáltalán nem is volt készlete. Első ránézésre kijelenthető, hogy nem folytatott kiadói tevékenységet, sem befejezetlen termelése sem készterméke nem volt, ezáltal a minta bizonyítja, hogy vannak Magyarországon könyvkiadók melyek folyamatosan lépülnek ennél a kiadónál. Az áruszállításból és szolgáltatásból eredő követelések húszszoros növekedése 2010-ben annak tudható be, hogy a továbbértékesítési céllal tartott áruit is eladta a kiadó és két másik vállalatot magába olvasztott. Az értékesítés nettó árbevétele 2008-ban ugyan megugrott az előző év közel háromszorosára és 2009-ben is javuló tendenciát mutatott, azonban 2010-ben az árbevétel már csökkent az előző évhez képest.

A további következtetések levonása során figyelmen kívül hagyom a K10-et, mivel készleteinek megoszlása torzítja az adatokat.

Az 5. ábra alapján kijelenthető, hogy a magyar könyvkiadók forgóeszközállományának több mint fele készletekből áll, vagyis a könyvkiadók átlagos készletállománya 59,85% és 64,96% közé tehető a vizsgált periódusban. Pont emiatt – a többi mérlegcsoporttól eltérően – a készleteket részletesebben mutatom be.

A vizsgált időszakban a mintában szereplő kiadók fele nem rendelkezett anyagokkal, egy kiadó (K4) tételei között csak 2009-ben szerepelt anyag. A vizsgált időszakban az anyagok átlagos aránya a magyar kiadóknál 0,63% és 1,81% közé tehető. 2007 és 2010 között a maximális anyagarány a minta összes eleménél 15,10% volt, amit a K3 ért el 2007-ben.

6. ábra: A befejezetlen termelés és félkész termékek aránya a készleteken belül

Forrás: Saját szerkesztés

A befejezetlen termelés és félkész termékek értéke a szintén elenyésző tétel a legtöbb kiadónál. A K10-en kívül a K7-nek sem volt befejezetlen terméke (kivéve 2007-ben). A vizsgált időszakban a magyar kiadók átlagos befejezetlen termék-aránya 9,71% és 12,02% közötti volt. A legnagyobb aránnyal a K3 rendelkezik, befejezetlen termékei mind értékükben mind arányukban 2007-től 2009-ig folyamatosan nőttek és csak 2010-ben esett vissza értékük az előző év 63,43%-ára. Ennek ellenére a késztermékek értéke továbbra is minden időszakban minden vizsgált kiadónál magasabb volt a befejezetlen termelés és félkész termékek értékénél.

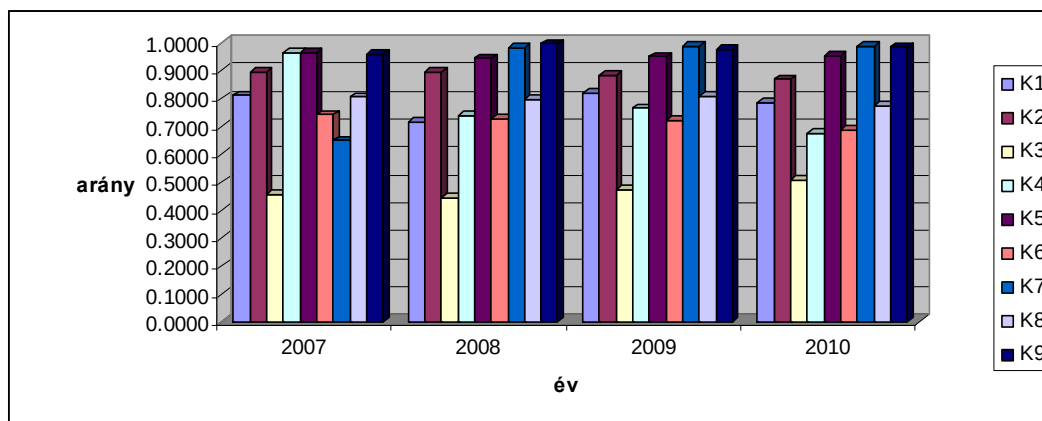
K7 2007-ben rendelkezett utoljára befejezetlen termeléssel, ezt követően megszüntette a papíralapú kiadványainak előállítását, ez magyarázza, hogy értéke nulla (amint azt a kiegészítő mellékletben feltüntette).

Azoknál a kiadóknál, ahol a befejezetlen termelés és félkész termékek tétele alacsonyabb, ott a késztermékek aránya sokkal magasabb.

K7 késztermékeinek aránya a készleteken belül 2007-ről 2008-ra még épphogy nőtt (0,94%-kal).

K1 a készletekre folyamatos (havi rendszeresség) értékcsökkenést számoltak el annak érdekében, hogy a készletek piacképességét jobban kimutassák. Ez a kiadók naprakészességét mutatja.

A magas készletállomány nem feltétlenül jelent rosszat – mutathatja azt is, hogy a vállalat nem képes elegendő mennyiséget eladni (ezt az árbevétel alapján dönthetjük el), de a nagy volumenű termelésnek köszönhetően nem keletkezhet kielégítetlen rendelés.

7. ábra: A késztermékek aránya a készleteken belül

Forrás: Saját szerkesztés

Úgy gondolom, ha egy kiadónál a befejezetlen termelés értéke és a késztermékek értéke egyidejűleg csökken vagy megszűnik, akkor a vállalat egyre kevesebbet termel és ez jele annak, hogy áttér vagy más termékek (pl. hangoskönyvek, CD-k, elektronikus könyvek) terjesztésére vagy lassan felszámolja a tevékenységét, mindenesetre a klasszikus értelemben vett könyv fokozatosan megszűnik. A vizsgált időszakban – a korábban említett K10 és K7 kiadóknál állapítható meg tartós tételcsökkenés 2007 és 2010 között.

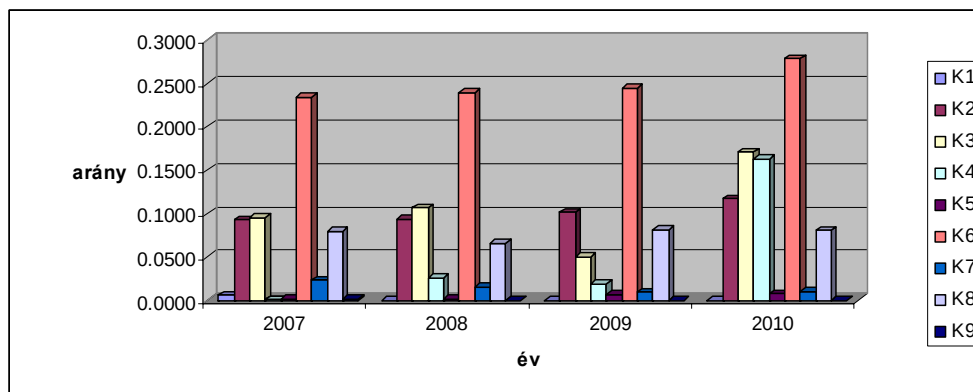
A vizsgálatban kimutatott könyvkiadók késztermékeinek legalacsonyabb aránya 44,68% volt – 2008-ban a K3 mérlegében – és 99,66% volt a legmagasabb arány, amit ugyanabban az évben a K9 kiadó ért el, a vizsgált időszakban.

A magyar könyvkiadók késztermékeinek készletek csoporton belüli átlagos állománya a vizsgált időszakban 80,29% és 82,12% között volt. Ez alapján merem kijelenteni, hogy a magyar kiadók késztermékeinek aránya állandó.

Valamennyi vizsgált kiadó rendelkezett továbbértékesítési célú áruval a vizsgált időszak részében vagy egészében. K9 2007-ben rendelkezett utoljára áruval és a K1 Kiadó

is csak 2007-től 2009-ig. Következésképpen a vizsgált időszakban magyar könyvkiadók legalább 90%-a rendelkezett áruval. Tehát a saját maga által kiadott művek mellett mást is értékesít, például zenei lemezeket, filmeket, levelezőlapokat stb..

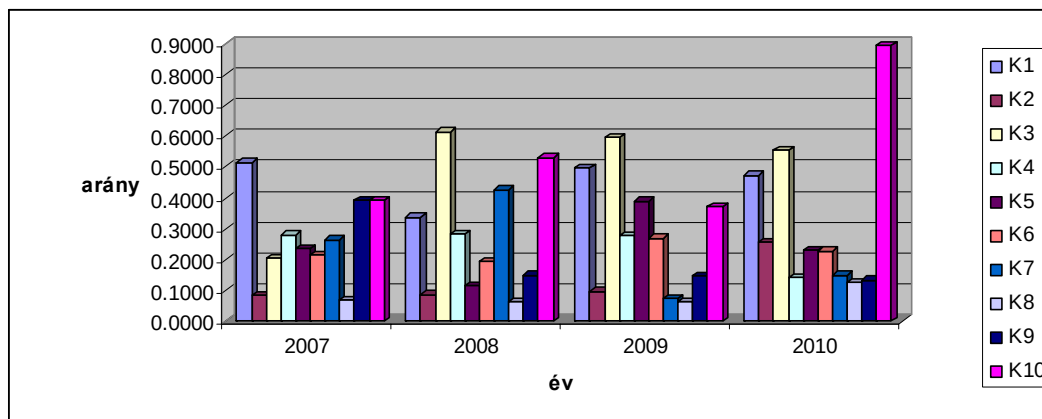
Az áruk értéke elenyésző, mivel a vizsgált időszakban a mintában szereplő kiadók áruértéke legfeljebb a készletek 27,82%-át tette ki (2010-ben a K6 kiadó). A vizsgált időszakban a magyar kiadók átlagos áruállománya 5,71% és 9,19% közötti volt a készleteken belül.

8. ábra: Az áruk aránya a készleteken belül

Forrás: Saját szerkesztés

3.2.2. Követelések

9. ábra: A követelések aránya a forgóeszközökön belül

Forrás: Saját szerkesztés

A követelések aránya a forgóeszközökön belül kifejezetten alacsony a K4-nél és K8-nál, erre nincs különösebb magyarázat, mert nem kirívó a rendkívüli értékű változása. A követeléseket nem lehet elválasztani a készletektől. A kiadóknak háromféle követelésük van: áruszállításból és szolgáltatásból eredő, kapcsolt vállalkozással szembeni és egyéb.

Ha egy vállalat követelésállománya magas akkor az jót jelent, mert sok készletet sikerült értékesítenie a vállalatnak.

Az áruszállításból és szolgáltatásból eredő követelések nagymértékű csökkenése két okra vezethető vissza: vagy az üzleti partner törlesztette kötelezettségeit vagy pedig értékvesztetté (vagy rosszabb esetben behajthatatlanná) vált a tétel.

A kapcsolt vállalkozásokkal szembeni követelések változása a kiadó cégpolitikájától és a vele anya-, leány-, kapcsolt- vagy egyéb részesedési viszonyban álló vállalattal való megegyezéstől függ.

Az egyéb követelések adóelőlegeket tartalmaznak, mint például a levonható technikai Áfa, társasági adóelőleg, különadó előleg, innovációs adó előleg, elszámolás a munkavállalókkal, bérlőknek adott óvadék, szállítóknak adott előleg stb.

A követelések nem tartalmaznak a kiadókra jellemző specifikus tételeket vagy jelenségeket. A vizsgált időszakban a magyar kiadók követeléseinek forgóeszközökön belüli átlagos állománya 27,78% és 31,83% közé tehető.

3.2.3. Értékpapírok

A vizsgált vállalatok közül csak a K5 rendelkezett értékpapírokkal, de azok a vizsgált periódusban nem érték el a forgóeszköz állomány 1%-át, így elmondhatjuk hogy a magyar kiadók nem tartanak kereskedési célú értékpapírokat.

3.2.4. Pénzeszközök

A pénzeszközök forgóeszközökön belüli arányának vizsgálata felesleges lenne, mert elenyésző tételt képeznek és nem is lehet egyértelműen pozitív vagy negatív következtetést levonni abból, hogy magas vagy alacsony a pénzállomány. Egy vállalatnak az sem jó, ha csak *bent áll* a pénz és az sem, ha *kevés a pénze* mert akkor nem éri meg a tevékenységet folytatnia. A készpénz és a bankbetét arányát sem érdemes vizsgálni, mert az arány közel sem egységes a kiadóknál és nem lehetne valósághű következtetéseket levonni. Helyette viszont két meglepő jelenséget ismertettek.

A K4 2008-ban és 2009-ben nem rendelkezett bankbetéttel. Szerintem ez azzal magyarázható, hogy a 2007-es 13,002 ezer forintos összeg jelentős részét termelésre fordította, mivel 2008-ban az előző évhez képest 11,27%-kal nagyobb volt az anyagköltség és ezzel egy időben 861,61%-kal nőtt a befejezetlen termelés értéke.

A K7 kiadónak 2007-ben és 2008-ban 0 egyenlegű volt az elszámolási betéte, amire nincs egyértelmű választ, lehetséges hogy a 2008-ban megjelenő egyik nagy kiadványának nyomdai költsége emésztett fel a korábbi összegeket.

3.3. ELSŐ ÖSSZEFOGLALÁS

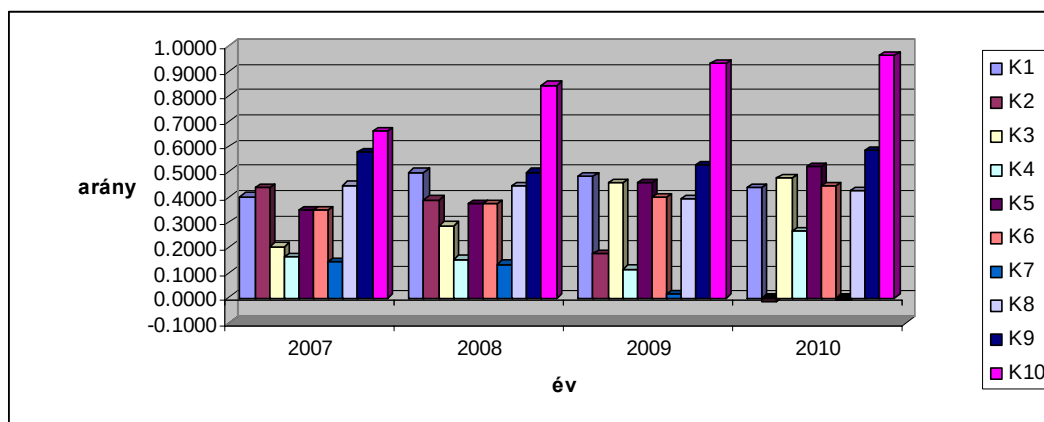
A magyar könyvkiadók eszközeinek körülbelül egyharmada befektetett eszközökből áll, melyek a vállalat tevékenységét tartósan, több éven át szolgálják. Befektetett eszközeik negyede immateriális javakból áll (mint például a kiadói jog) ami elengedhetetlen egy olyan vállalkozásnál mely szellemi termékből készít megfogható eszközöket, eszközeik értékének döntőbb részét a nyomdai munkához és a mindennapi működéshez szükséges gépek és az ingatlanok alkotják. A már meglévő gépek fenntartásához vagy újak üzembe helyezésébe több kiadó végez beruházást. Befektetett pénzügyi eszközök birtoklása nem jellemző a magyar kiadókra.

A kiadók eszközeinek közel kétharmadát a forgóeszközök teszik ki, melyek a jövőbeni hasznok egyszer előállítását szolgálják. Mivel a könyvkiadás egy termelő tevékenység, így jobb is ha a magyar kiadók több forgóeszkővel rendelkeznek, mint tárgyi eszkővel. A kiadók forgóeszközeinek körülbelül 60%-át készletek teszik ki (hiszen termelő vállalatokról van szó), a többit pedig a követelések és a pénzeszközök teszik ki, értékpapírok nem jellemzik az iparágat.

A kiadók nem szoktak nagy anyagtartalékokkal rendelkezni, hanem inkább felhasználják az egész mennyiséget kiadványaik előállításához. A tudatosabb kiadók évközben folyamatos értékelést használnak késztermékeikre a piaci viszonyok alakulásának függvényében. Összességében a magyar kiadók készleteinek nagyjából 80%-át teszik ki a (saját előállítású) késztermékek és csak 5-10%-ban továbbértékesítési célú áru, vagyis a magyar kiadók jellemzően saját műveiket értékesítik és csak kis mértékben forgalmazzák más kiadók műveit (például idegen nyelvű könyveket). 10-ből 2 magyar kiadó a vizsgált időszakban kimerítette vagy elszámolási betét számláját vagy készpénzállományát.

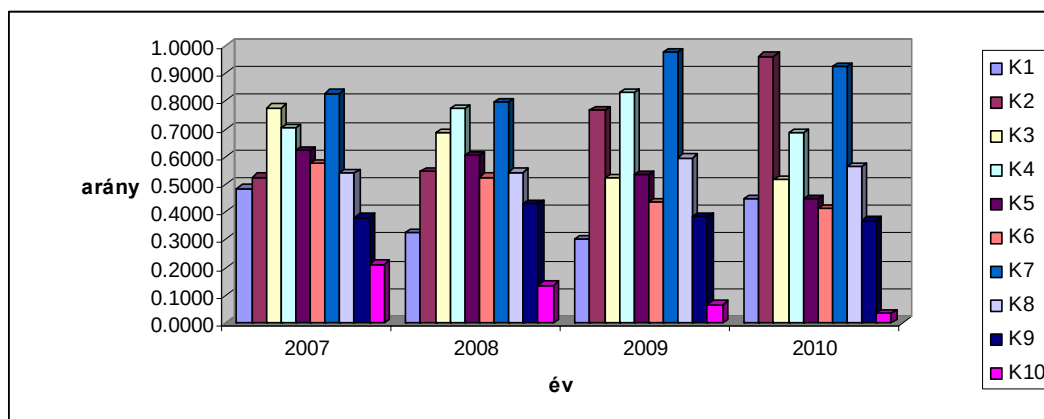
4. BIZONYÍTÁS (2): A KÖNYVKIADÓK FORRÁSAINAK ELEMZÉSE

4.1. TŐKEELLÁTOTSÁG ELEMZÉSE

10. ábra: A kiadók tőkeellátottsági foka

Forrás: Saját szerkesztés

11. ábra: A kiadók eladósodottsági foka

Forrás: Saját szerkesztés

Amint a 9. ábra is mutatja különböző kiadók különböző időszakaiban erősen eltér a saját tőke forrásokon belüli aránya. De világosan látszik, hogy a vizsgált időszak egészében a K7-nek a legalacsonyabb a tőkeellátottsági mutatója. Ráadásul saját tőkéjének értéke 2010-ben – a jegyzett tőke csökkentése és a negatív mérleg szerinti eredmény együttes hatásaként – negatív volt.

A teljes vizsgált időszakban legnagyobb saját tőké-aránnyal a K10 kiadó rendelkezett, már 2007-ben is inkább saját forrásból finanszírozza tevékenységét a vállalat, 2010-ben már egyenesen 96,05%-ra növekedett a tőkeellátottsági mutatója. Ez azzal magyarázható,

hogy a pozitív működési eredmény mellett a 2009-ben képzett lekötött tartalék is növelte a saját tőke összegét (és arányát), 2010-ben pedig nyolcszorosára nőtt a 2009. évi eredménytartalék, amivel egy időben közel kétszeresére emelte meg a vállalat a jegyzett tőkét (ezzel ellensúlyozta a 68,77%-kal csökkent mérleg szerinti eredményt).

A két táblázatból együttesen megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a magyar kiadók átlagos tőkeellátottsági mutatója 37,30% és 40,89% között mozog, az eladósodottság foka pedig 53,66% és 56,56% közé. Következésképpen 2007 és 2010 között átlagos magyar könyvkiadók el voltak adósodva, mivel több forrásaik több mint fele idegen tőkéből ered.

Az aktív időbeli elhatárolások nem tartoznak elemzési körömbe.

4.2. SAJÁT TŐKE

Kutatásom területét a kiadók 2010. évi jegyzett tőkéje alapján határoztam meg és ez alapján döntöttem el, melyek a *legnagyobb* magyar könyvkiadók. Ebben a fejezetben a jegyzett tőke alakulását vizsgálom. A mintában szereplő 10 kiadóból 6-nál egyáltalán nem változott a jegyzett tőke mértéke a vizsgált időszakban, a K5 kiadónál 2008-ban csekély 40 ezer forinttal növelték meg a jegyzett tőkét, de igazi figyelmet azok a kiadók érdemelnek, melyeknél nagyobb mértékű volt a változás.

A K4 tulajdonosai a jegyzett tőke leszállítása mellett döntöttek, így 2010-ben 37,74%-kal volt alacsonyabb a jegyzett tőke 2009-hez képest, amit az kiderül a kiegészítő mellékletből.

A K10 kiadónak 2009-ről 2010-re 95,45%-kal növekedett a jegyzett tőkéje, mivel a vállalatba beolvadt két másik vállalkozás, melyek felhalmozott vagyona a K10 vagyonába került. Ez magyarázza az áruszállításból és szolgáltatásból eredő követelések megugrását.

A K7 jegyzett tőkéje 2007-ről 2008-ra 55%-kal emelkedett, majd 2010-ben a jegyzett tőke leszállítása mellett döntöttek a tulajdonosok, amit főleg a negatív eredménytartalék javára használtak fel. Így a jegyzett tőke 64,16%-kal csökkent, aminek következtében a korábbi negatív eredménytartalék pozitívvá vált.

Összességében elmondható, hogy a magyar könyvkiadók 40%-ának jegyzett tőkéje állandó.

Jegyzett, de be nem fizetett tőkét és értékelési tartalékot egyik kiadó mérlegében sem találtam, tehát elmondható, hogy a vizsgált időszakban a magyar kiadók nem rendelkeznek jegyzett, de be nem fizetett tőkével és értékelési tartalékkal.

A vizsgált időszakban a magyar könyvkiadók 40%-a rendelkezett tőketartalékkal, ezek döntő többsége is stabil szinten tartja a tőketartalékot. Kimagasló értéket mutat a K5 kiadó 2008. évi mérlege, amikor az előző év közel hatszorosára ugrott a tőketartalék. Ennek okát nem ismerem.

A vizsgált 10 kiadóból 4 mutatott ki mérlegeiben lekötött tartalékot, azonban nem sikerült megtudnom milyen célból képezték, így nem tárgya kutatásomnak. Csupán fontos látni, hogy a lekötött tartalék képzése az eredménytartalék kivonását

Az eredménytartalék nem más, mint a korábbi évek mérleg szerinti eredménye, ugyanakkor a vállalatok lekötött tartalékukat főleg az eredménytartalék rovására képzik. (Dolgozatomban ettől az utóbbi lehetőségtől eltekintek.) A vizsgált időszakban a mintában szereplő vállalatok közül egyedül K1 vett igénybe eredménytartalékot osztalékfizetés céljából (2009-ben) és mindvégig nyeresége legnagyobb részét vagy egészét osztalék formájában kifizette a tulajdonosoknak, aminek következtében eredménytartaléka konstans maradt a teljes vizsgált időszakban. Ettől a rendkívüli osztalékfizetési politikától eltekintve a magyar kiadók nem szokták eredménytartalékukat osztalékfizetés gyanánt felhasználni és ha fizetnek osztalékot, akkor is csak kisebb hányadát fizetik ki a tulajdonosoknak, a többit visszaforgatják a vállalat működési költségeinek fedezése érdekében.

2007-ben még csak 2 kiadónak volt negatív, 7-nek pozitív eredménytartaléka. K3-nak nem volt eredménytartaléka. K1, K6 és K8 rendelkeztek 200 000 ezer forint feletti eredménytartalékkal.

2007 és 2010 között a vizsgált kiadók közül 5-nek volt mindvégig pozitív mérleg szerinti eredménye. 2 kiadónak 2007-ben volt utoljára pozitív eredménye, utána csak vesztesége volt. Másik 2 kiadó a vizsgált időszakban null-szaldót ért el, kivéve 2008-ban amikor pozitív volt az eredménye és 1 kiadó (K7) csak veszteséges volt. K4 és K7 mérleg szerinti eredménye folyamatosan csak romlott a vizsgált négy év alatt, míg a többi kiadónak hol megugrott, hol zuhant az eredménye vagy éppen stagnált.

2010-ben már csak 1 kiadónak volt negatív eredménytartaléka (K7-nek), 7 kiadónak pedig növekedett az eredménytartaléka 2007-hez képest, tehát elmondható hogy a magyar kiadók bár nem törekednek profitra és nem érnek el túl nagy eredményt, mégis igyekeznek stabilizálni helyzetüket. Számbeli következtetéseket, előrejelzéseket, átlagos trend meghatározását nem lehet elvégezni.

4.3. CÉLTARTALÉKOK

A teljes 2007-től 2010-ig terjedő időszakban a vizsgált 10 könyvkiadó közül 3 képzett céltartalékokat, ebből 2 csak egy üzleti évben képzett céltartalékokat (azokat várható kötelezettségekre).

Ebben az alfejezetben a K6 kiadót fogjuk megvizsgálni, mely valamennyi periódusban rendelkezett jövőbeni költségekre képzett céltartalékokkal. A vállalat kiegészítő mellékleteiben 2008 és 2010 között az alábbi indokolás szerepel: „A koros készletek egy részének jövőbeni eladhatatlansága miatt (várható a selejtezésük) xxx eFt céltartalék képzésére kerül sor.”

4. táblázat: K6 céltartalékai 2007 és 2010 között (ezer Forint)

	2007	2008	2009	2010
értékesítésre szánt készletek összesen	661,908	741,401	806,746	971,554
céltartalék a jövőbeni költségekre	29,627	24,848	45,436	81,733
céltartalék/értékesítésre szánt készlet	4.48%	3.35%	5.63%	8.41%

Forrás: Saját szerkesztés

A kiegészítő mellékletek alapján állítottam össze 4. táblázatot és egyben megjegyzem, hogy a 2010-es kiegészítő mellékletben tévesen szerepel, hogy a kiadó az összes késztermék és árukészlet 7,7%-ában képzett céltartalékot, matematikai úton 8,41% jön ki a vizsgált időszakra.

Visszatérve az elméleti háttérhez: a táblázat kifejezi hogy az áruk és késztermékek arányában, azok várható jövőbeni selejtezésére mekkora arányú céltartalékot képzett a K6 Kiadó. Ez az előrelátó rendelkezés jelzi, hogy sajnálatos módon a magyar könyvkiadóknak számolniuk kell azzal is, hogy nem tudnak mindent értékesíteni így könyveik (és más termékeik) tönkremennek. A bemutatott K6 Kiadó a vizsgált időszakban legalább 3,35%-os és legfeljebb 8,41%-os arányban képzett céltartalékot. Ugyanakkor a vizsgált időszakban a magyar kiadók 90%-a nem élt a számviteli törvény adta lehetőséggel, hogy a készletek jövőbeni eladhatatlanságára felkészülve céltartalékot képezzen.

4.4. KÖTELEZETTSÉGEK ELEMZÉSE

4.4.1. Hátrasorolt kötelezettségek

A mintában csak egy kiadó mutatott ki hátrasorolt kötelezettségeket, így állítom hogy a magyar könyvkiadókra nem jellemző a hátrasorolt kötelezettségek képzése.

4.4.2. Hosszú lejáratú kötelezettségek

A vizsgált időszakban 6 kiadó egyáltalán nem, 3 kiadó mindvégig, 1 kiadó pedig csak egy évig rendelkezett hosszú lejáratú kötelezettségekkel. (2010-ben a K3 kötelezettségeinek 11%-a hosszú lejáratú volt, a tétel elenyésző mértékére való tekintettel úgy tekintem, mintha ez a kiadó csak rövid lejáratú kötelezettségekkel rendelkezett volna a vizsgált időszakban).

5. táblázat: A hosszú lejáratú kötelezettségek kötelezettségeken belüli aránya

kiadó/év	2007	2008	2009	2010
K5	16,88%	15,41%	12,57%	18,97%
K6	5,80%	2,53%	2,63%	2,16%
K8	4,86%	4,65%	7,28%	11,07%

Forrás: Saját szerkesztés

Az 5. táblázat alapján megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a hosszú- és rövidlejáratú kötelezettségekkel együttesen rendelkező cégeknél a hosszú lejáratú kötelezettségek átlagos aránya 7,50 és 10,73% között volt. A vizsgált időszakban a mintából kiválasztott összes kiadó közül a K6 kiadónál volt a legalacsonyabb az arány (2,16%-kal 2010-ben) és a K5 kiadónál volt a legmagasabb (18,97%-kal, szintén 2010-ben).

A hosszú lejáratú kötelezettségekkel rendelkező 4 kiadóból 3 kizárólag egyéb hosszú lejáratú kötelezettségekkel rendelkezett a vizsgált időszakban, de ezek nem kapcsolódnak a tipikus kiadói tevékenységhez, hanem tulajdonosokkal kötött illetve perből eredő kötelezettségekből állnak.

A K5 könyvkiadónak banktól kapott hosszú lejáratra kapott kölcsöne van (gépkocsivásárlás szempontjából) és az 50 397 ezer forintos egyéb hosszú lejáratú kötelezettségeiből 47 107 ezer forint „a könyvértékesítéssel összefüggő szerzői elszámolások elszámolt értéke – melynek kifizetése csak a könyvek értékesítését követően esedékes részben” (K5 Kiadó 2008. évi kiegészítő melléklet 7. oldal).

Ugyanezen jogcímen további 28.293 ezer forint egyéb rövid lejáratú kötelezettség. A vizsgált időszak maradék részében az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek már csak a könyvértékesítéssel összefüggő szerzői elszámolásokat tartalmazza, aminek összege 2008-ról 2009-re 44,05%-kal, majd 2009-ről 2010-re csak 17,26%-kal csökkent. Ebből megállapítható, hogy a K5 Kiadónál az érintett, értékesítésre szánt könyv eladási üteme az évek múlásával csökkent.

4.4.3. Rövid lejáratú kötelezettségek

A vevőktől kapott előlegek iparágtól független mérlegtétel, mely két (vagy több) vállalat közös megegyezésén alapul. Csak a teljesség kedvéért ismertetjük, hogy 2007-ben a K7 kiadó rövid lejáratú kötelezettségeinek 23,24%-a vevőktől kapott előleg volt, ami feltehetőleg a 2008-ra készülő (korábban említett) kiadvány forgalmazásával volt összefüggésben.

Vizsgálatomban nem tárgyalom a kapcsolt vállalkozásokkal szemben vállalt rövid- (és hosszú-) lejáratú kötelezettségeket sem, mert úgy gondolom nehéz belőlük valós következtetést levonni a vállalkozás sikeres működéséről és vagyonáról.

A vizsgált időszakban a mintában szereplő kiadók közül 6 rendelkezett rövid lejáratú kölcsönökkel. Három kiadó esetében időszakonkénti, kis összegű tételek felvétele történt, melyek közül a *legnagyobb* is csak a rövid lejáratú kötelezettségek 4,71%-át teszi ki (2007-ben a K6 Kiadó). Nagyobb figyelmet érdemel, hogy K10 kiadó kölcsönei 2007-ben a mérlegcsoport 85,97%-át tették ki, de a kiegészítő mellékletből sajnos nem derül ki a kölcsönfelvétel célja, így ezzel többet nem foglalkozunk. Viszont van egy kiemelt tétel:

A K5 kiadó megnyerte az Oktatási Minisztérium által megpályázott *Kedvezményes kamatozású könyvszakmai hitelprogram keret* jogcímen nyújtott az egykori Oktatási és Kulturális Minisztérium. Ennek keretében a magyarországi székhellyel rendelkező magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdaság, mely 2005. december 31-e óta főtevékenységként könyvkiadással foglalkozik, ha az összeg felhasználása forgóeszköztámogatás fedezésére történik. A hitelre 50%-os kamattámogatást kaptak.⁷

A pályázaton nyert összeg folyamatosan törlesztésre került és újabb pályázatokat nyert a kiadó. Természetesen más tételek is beleszámítanak a rövid lejáratú kölcsönökbe. Ebből azonban látszik, hogy különböző jogcímenek érkezik állami támogatás a kiadói tevékenység folytatására.

A vizsgált mintaelemek alapján nem lehet egységes következtetést levonni a magyar könyvkiadókról, kivéve hogy a vizsgált időszakban a magyar kiadók legalább fele nem rendelkezett rövid lejáratú kölcsönökkel.

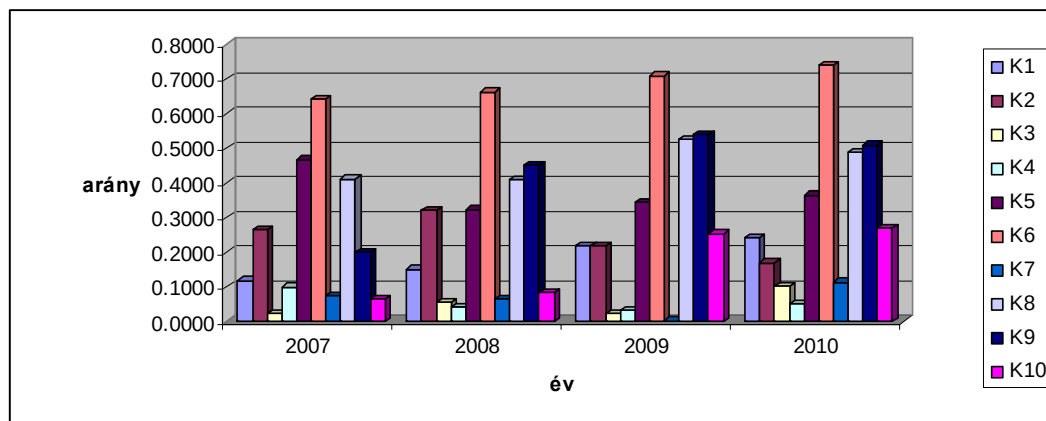
2007-ben még csak 4 kiadó, 2010-ben már 7 kiadó élt a bank által nyújtott hitelfelvétel, hitelkeret igénybevételének lehetőségével. Úgy gondolom nincs mit fejtegetni a rövid lejáratú hitelből. A hosszú lejáratú hiteleknel láthattunk különböző

⁷ Forrás: <http://palyazatok.org/palyazat-kedvezmenyes-kamatozasu-konyvszakmai-hitelprogramban-valo-reszvetelre>

jogcímet. A vizsgált időszakban a mintában szereplő összes kiadó közül K3-nak volt a legnagyobb a hitelaránya a rövid lejáratú kötelezettségeken belül (ennek aránya 85,29% volt).

A vizsgált időszakban a rövid lejáratú hitelt felvevő magyar kiadóknál hitelének aránya a rövid lejáratú kötelezettségeken belül átlagosan 17,18 és 34,63% közé tehető. Adósokból álló országban élünk, az emberek és a vállalatok el vannak adósodva és ilyen állapotban jobb is ha a vállalatok, mint esetünkben a könyvkiadók igyekeznek kerülni a hitelfelvételt, ezért tartom pozitívnak, hogy a kiadók csupán 70%-a rendelkezik rövid lejáratú hitellel.

Általánosan elmondható, hogy minden cégnek van szállítókkal szembeni tartozása még az előtársaságnak is. A vizsgált időszakban valamennyi, a mintában szereplő, magyar kiadó közül K7-nél volt a legalacsonyabb a szállítói tartozás relatív értéke, amikor 2009-ben az összes rövid lejáratú kötelezettségeinek mindössze 0,19%-a származott termékvásárlásból és szolgáltatás igénybevételéből, legmagasabb arányt pedig K6 mutatott ki 2010-ben 74,03%-ban. Mindkét eset negatív, hiszen ha túl alacsonyak a kötelezettségek, akkor azt jelentheti hogy a vállalat nem vásárol több anyagot termékeinek előállításához. K7-nél is pont ez a helyzet, mivel abbahagyta a papíralapú művek előállítását és 2009-ben pont ennél a kiadónál volt a vizsgált teljes időszakban a mintában szereplő valamennyi elemből a legalacsonyabb a szállítókkal szembeni tartozás (az összes rövid lejáratú kötelezettség csupán 0,19%-át tette ki).

12. ábra: A szállítókkal szembeni kötelezettségek kötelezettségeken aránya a rövid lejáratú kötelezettségeken belül

Forrás: Saját szerkesztés

A túl magas arány jelentheti, hogy a cég nem képes kielégíteni a szállítóit, nem rendelkezik elég pénzeszközzel vagy pénzzé tehető eszközzel (amit a következő

fejezetben fejtek ki). Ez előbbi állítás megengedő, hiszen pont K6-nál volt a teljes vizsgált időszakban a legmagasabb a szállítókkal szembeni kötelezettség aránya (2007-ben 64,21%, 2010-ben már 74,03%, a kötelezettség összege pedig négy év alatt 31,4%-kal nőtt) mégis a likviditási mutatója szerint rövid lejáratú kötelezettségei értékének több mint kétszeresét kielégíthette volna. Részletesebben a következő fejezetben írok.

Leépítés figyelhető meg K5 kiadónál. Arányaiban nem változtak a jelentősebb mérlegtételei, azonban összességében nagyon is. 2010-ben 2007-hez képest a befejezetlen termelés és félkész termékek állománya 54,90% volt, a késztermékeké 51,47%, a szállítókkal szembeni kötelezettségeké 28,23%. A 2010. évi értékesítés nettó árbevétele is 52,08%-a a bázis időszaki adatnak. A fenti mutatókból merem állítani, hogy sajnos a magyar könyvkiadók között vannak haldokló vállalatok, melyek évről évre kevesebbet állítanak elő és két-három éven belül várhatóan megszűnnek. Más kiadónál is tapasztalhatók mélypontok, de itt volt kizárólag fokozatos, dinamikus csökkenés négy éven keresztül, aminek megállapításához még eredmény-kimutatásra sincs szükség.

Az összesítő táblázat alapján a vizsgált időszakban a magyar kiadók 60%-ának a szállítókkal szembeni kötelezettsége mindvégig kevesebb mint 40%-át teszi ki a rövid lejáratú kötelezettségeknek. A vizsgált időszakban a magyar kiadók áruszállításból és szolgáltatás igénybevételeiből eredő kötelezettsége átlagosan a rövid lejáratú kötelezettségek 23,70%-a és 30,52%-a közé tehető.

A teljes vizsgált időszakban valamennyi kiadó rendelkezik egyéb rövid lejáratú kötelezettséggel. Ebbe a tételbe tartozik a jóváhagyott osztalék, a fizetendő társasági adó, munkavállalókkal szembeni kötelezettség és mások. Felesleges és lehetetlen dolog lenne a vizsgált könyvkiadókból összességében kivenni a könyvkiadással szorosan összefüggő egyéb rövid lejáratú kötelezettségeket, így csupán nevesítem őket. Specifikus tétel: a könyvértékesítéssel összefüggő szerzői elszámolások elszámolt értéke, szerzői jogdíj, szerzői honorárium, a könyvesházban értékesített, de még be nem váltott utalványok értéke (például az egyetemektől kapott hallgatói jegyzettámogatások) stb.

2008-ban a K3 egyéb rövidlejáratú kötelezettségei a mérlegcsoport 81,04%-át tették ki – összességében 113 804 ezer forintot, amiből 100 000 forint jóváhagyott osztalék. Ettől a kiugró értéktől eltekintve a vizsgált időszakban egyik vizsgált kiadónál sem érte el az arány az 50%-ot. Ha figyelmen kívül hagyjuk a fent említett jóváhagyott osztalékot akkor a mérlegtétel aránya 81,04%-ról 34,15%-ra csökkenne, az éves átlagos arány pedig 15,45%-ra.

A tényleges adatokat szem előtt tartva megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a magyar kiadók egyéb rövidlejáratú kötelezettségeinek aránya a rövid lejáratú kötelezettségeken belül átlagosan 12,74% és 20,14% között volt. A fent említett módosítás alkalmazásával a magyar kiadók egyéb rövidlejáratú kötelezettségének átlagos aránya a rövid lejáratú kötelezettségeken belül legfeljebb 16,68% lenne.

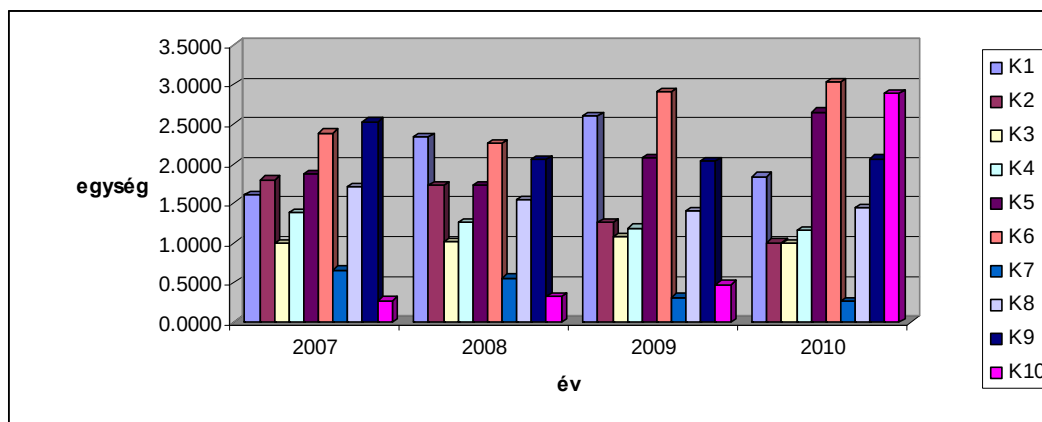
4.5. LIKVIDITÁSI MUTATÓ, LIKVIDITÁSI GYORSRÁTA ÉS PÉNZHÁNYAD MUTATÓ

A likviditási mutató a vállalat pénzügyi stabilitását tükrözi, megmutatja hogy a vállalat rövid lejáratú kötelezettségeinek kielégítése érdekében milyen hamar tudja pénzzé tenni forgóeszközeit. A 12. ábrán látszik 2007-ben és 2008-ban a legalacsonyabb likviditási mutatóval A K10 rendelkezett, amely követeléseinek csak 27,55, majd 32,59%-át tudta volna kielégíteni. A másik két évben helyét K7 vette át, amely 2009-ben 31,43%-ot, 2010-ben pedig 26,42%-ot mutatott. Míg 2007-ben a tíz vizsgált kiadóból csupán 6 volt képes rövid lejáratú kötelezettségeinek kielégítésére, 2010-ben már 8.

A vizsgált időszakban a legnagyobb likviditási mutatóval az összes vizsgált kiadó közül K rendelkezett, mely 2009-ben és 2010-ben rövid lejáratú kötelezettségeinek körülbelül háromszorosát (291,53%-át, majd 303,43%-át) lett volna képes kielégíteni forgóeszközállományával. A kapott eredmények alapján kijelenthetem, hogy 2007-től 2010-ig a magyar könyvkiadók átlagos likviditási mutatója 138,05 és 175,34% közötti, ez a kiadók szempontjából mindenképpen pozitívnak mondható.

Három kiadónál (K2, K4 és K7) figyelhető meg a likviditási mutató folyamatos romlása 2007-től 2010-ig. A többi cég mutatója egyes években nőtt, máskor csökkent a korábbi évekhez képest. Az előbbi kiadónál ennek oka, hogy a rövid lejáratú kötelezettségek a vizsgált időszakban nagyobb ütemben növekedtek, mint a forgóeszközök együttesen. Az utóbbi kiadónak pedig jelentősen csökkentek a forgóeszközei, míg a rövid lejáratú kötelezettségek viszonylag stagnáltak.

Ellenben K10 kiadónál a likviditási mutató – még ha évről évre növekedett is – kifejezetten alacsony volt 2007 és 2009 között, majd 2010-ben az előző évi érték több mint hatszorosára nőtt és forgóeszközeinek értéke közel háromszorosan fedte a rövid lejáratú kötelezettségek értékét.

13. ábra: A likviditási mutató alakulása a kiadóknál

Forrás: Saját szerkesztés

Azonban vizsgáljuk meg a likviditási gyorsrátát is, amiből látszik, hogy késztermékek hiányában az összes vizsgált kiadó közül 2007-ben és 2008-ban a kiadók 90%-a, 2009-ben és 2010-ben a kiadók 80%-a alacsony likviditási gyorsrátaival rendelkezett vagyis nem lett volna képes rövid lejáratú kötelezettségeit kielégíteni ha nem tudja értékesíteni készleteit.

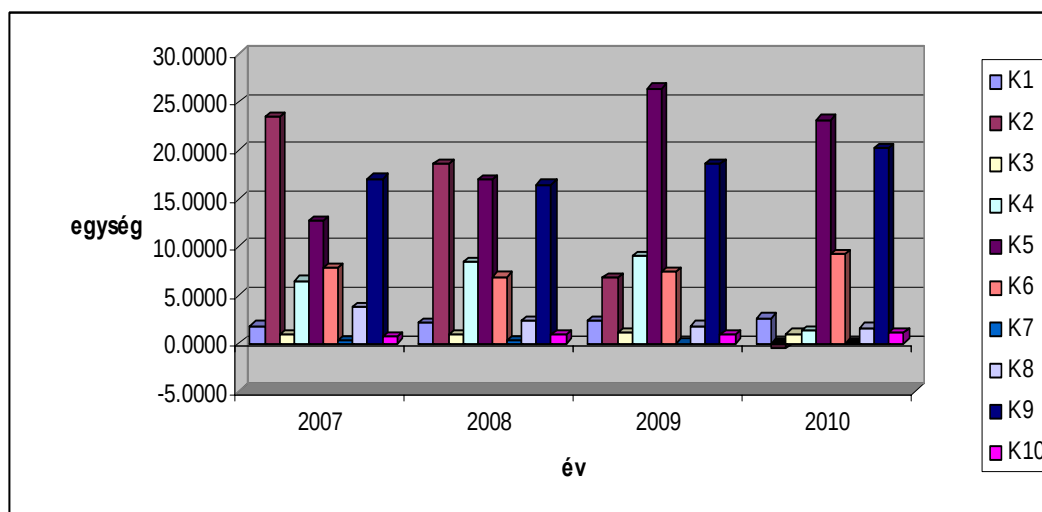
Összességében megállapítható, hogy a vizsgált időszakban csupán követelések, értékpapírok és pénzeszközök felhasználásával a magyar könyvkiadók a rövid lejáratú kötelezettségeik átlagosan legalább 43,39%-át és legfeljebb 76,46%-át képesek kielégíteni.

Még jobban leszűkíti a kört a pénzhányad mutató. A likviditási gyorsráta azt a ténytet vette figyelembe, hogy nem feltétlenül sikerül valamennyi készletet értékesíteni, a pénzhányad mutató pedig azzal is számol, hogy sajnos a vállalatok nem képesek mindig időben behajtani követeléseiket (vagy egyáltalán be sem tudták hajtani).

A magyar kiadók pénzeszköz- és értékpapír-állománya igen változó és nem mozog együtt a rövid lejáratú kötelezettségek alakulásával, így nehéz általános következtetést levonni. A vizsgált időszakban a mintában szereplő cégek – 40-ből 39 esetben, vagyis az esetek 97,5%-ában – rövid lejáratú kötelezettségeik kevesebb mint 50%-át lettek volna képesek pénzhányadukkal fedezni. Átlagot nem is érdemes meghatározni, mert néhány kiemelkedő tétel van, melyek torzítják az általános tendenciát. A *legjobb* eredményt a K3 mutatta ki, amikor pénzeszközei a rövid lejáratú kötelezettségek értékének 52,26%-ával egyeztek meg. A magyar kiadók nem rendelkeznek elég pénzzel ahhoz, hogy naprakészen kielégíthessék szállítóikat, hitelezőiket, tulajdonosi elvárásaikat vagy az államot.

4.6. MÁS VERTIKÁLIS MÉRLEGELEMZÉSI MUTATÓK

A 13. ábrában a befektetett eszközök fedezettsége mutatja meg, hogy a vállalat saját tőke mekkora mértékben fedezi a befektetett eszközöket.

14. ábra: A befektetett eszközök fedezete

Forrás: Saját szerkesztés

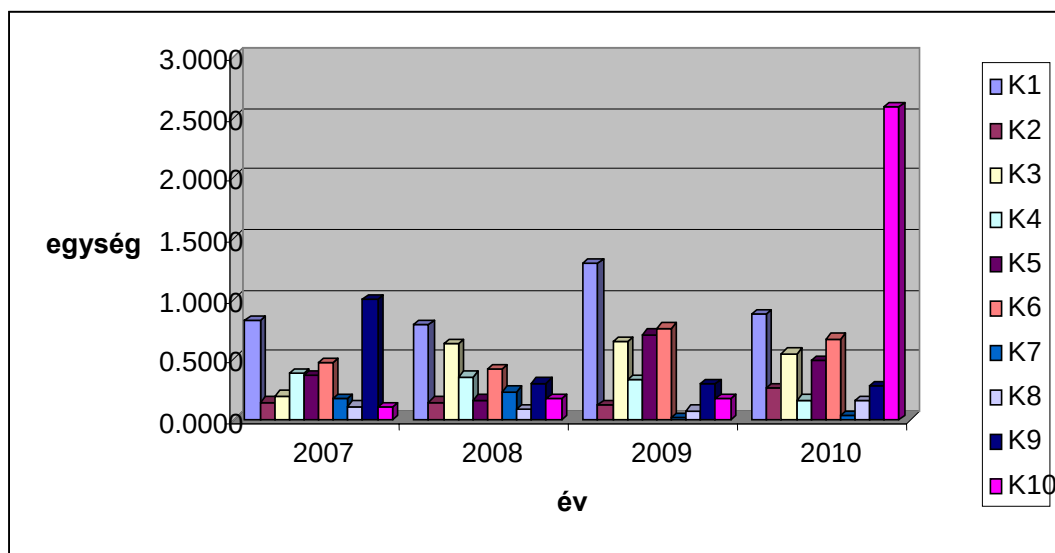
A 13. ábrában (akárcsak korábban a pénzhányad mutatónál) nagy differenciájú eredményeket láthattunk. Negatív észrevételem, hogy a vizsgált időszakban K7 kiadónál évente fokozatosan csökken a mutató értéke, míg végül 2010-ben negatív értéket vesz fel (-1,42%). A K10 csak 2010-ben éri el a mutató a 100%-os szintet, vagyis 2007 és 2009 között a mutató kedvezőtlen, K9 csak 2009-ben mutatott kedvező helyzetet.

A mutató évről évre zuhan a K2 kiadónál, míg 2007-ben 2345,51% volt a befektetett eszközök fedezettsége, 2009-ben már csak 676,64% volt és 2010-ben negatív értéket vett fel.

A többi 6 kiadó a teljes vizsgált időszakban képes volt befektetett eszközeit fedezni a tulajdonosok által rendelkezésre bocsátott tőke és a korábbi működési évek eredményéből. Nem könnyű ebben a bonyolult szerkezetben megtalálni minden ok-okozati összefüggést, de általánosságban elmondható hogy az alacsony értékek a mérleg szerinti veszteségnek tudhatók be. K4 kiadónál 2009-ről 2010-re majdnem hetedére esett vissza a mutató értéke, mivel egy másik kiadó. felvásárlásával megkapta annak immateriális javait, de nem saját tőke-elemmel gazdagodott. Élen a K5 és a K9 kiadók állnak, akiknél a saját tőke a befektetett eszközök értékének legalább 12-szeresét, de legfeljebb 27-szeresét éri el. A túl nagy differencia miatt nem érdemes és nem is lehet általános következtetést levonni.

A 14. ábrán a kötelezettségek fedezetében szintén nagy szórás figyelhető meg. Az érték azt mutatja meg, hogy a követelések mekkora mértékben fedezik a rövid- és hosszú lejáratú kötelezettségeket. Munkámban 10 kiadó 4 évi adatát vizsgálom, ami összesen 40 esetet jelent és ahogy a táblázatban is látszik 40-ből csupán 2 esetben (2009-ben 129,58%-kal a K1 kiadó és 2010-ben 258,02%-kal K10 kiadó) volt több követelése a magyar kiadóknak, mint kötelezettsége.

Vagyis a vizsgált időszakban az esetek 95%-ában a magyar kiadók hosszú és rövid lejáratú kötelezettsége meghaladja a követeléseiket, ami negatív érték, hiszen adósságba hajtják magukat a cégek. Ha figyelembe vesszük a két eltérő esetet is, akkor a vizsgált időszakban a könyvkiadók kötelezettségeinek fedezete 33,14% és 60,65% közé tehető. Ha pedig kivesszük a mintából a két kiugró adatot, akkor csak 33,14% és 38,72% közötti lesz a kötelezettségek fedezete.

15. ábra: A kötelezettségek fedezete

Forrás: Saját szerkesztés

4.7. MÁSODIK ÖSSZEFOGLALÁS

A magyar könyvkiadók működésüket inkább saját tőkéből finanszírozzák, mint idegen tőkéből, idegen tőke felhasználása is inkább rövid távra szól. Ezt is bizonyítja, hogy a legnagyobb magyar kiadók 60%-a csupán rövid lejáratú kötelezettségekkel rendelkezik. A rövid lejáratú kötelezettségek közül a kiadókra legspecifikusabb jelenségek: a könyvértékesítéssel összefüggő szerzői elszámolások elszámolt értéke, szerzői jogdíj, szerzői honorárium, a könyvesházban értékesített, de még be nem

váltott utalványok értéke. A magyar kiadók viszont az állam által kiírt pályázatokon kedvezményes kamatozású támogatást kaphatnak forgóeszköz-gazdálkodásukhoz. Kötelezettségeik 25-30%-a szállítókkal szembeni kötelezettségekből ered.

A jegyzett tőke változása nem csak tulajdonosi döntés alapján születik, hanem azért is, mert egy vagy több másik vállalat beleolvad a kiadóba, ilyesmi még a vizsgált négy évben is előfordult, tehát még mindig nem stabilizálódott a helyzet, hogy hány könyvkiadó marad meg az országban. A mérleg szerinti eredmény és ezáltal az eredménytartalék változásának mértéke és iránya kiszámíthatatlan, annyi mindenesetre elmondható, hogy a legnagyobb kiadók 70%-a válság ellenére is képes valamennyit javítani az eredményén, ugyanakkor még az eredménytartalék sem képes önmagában kimutatni, ha egy kiadó leépíti tevékenységeit.

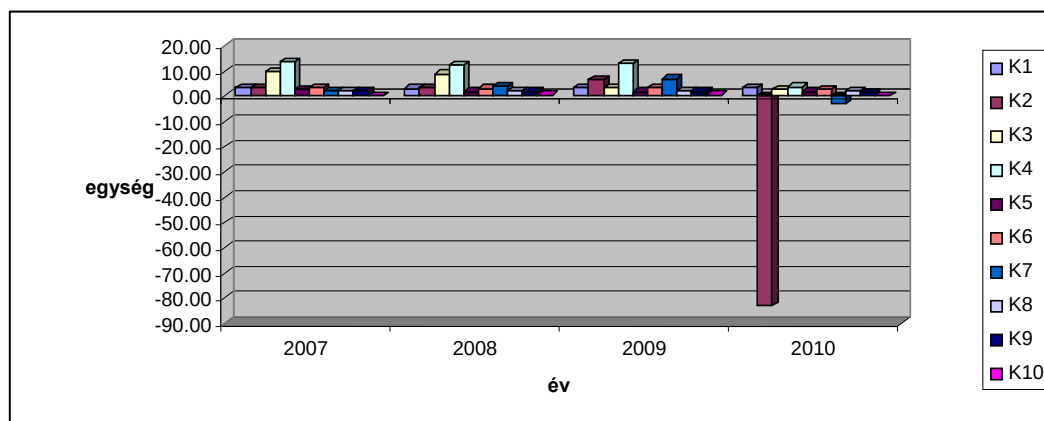
Ha a kiadók nem képesek készleteiket értékesíteni, akkor is rövid lejáratú kötelezettségeik 45-75%-át képesek kielégíteni. A magyar kiadók kötelezettségei meghaladják követeléseik értékét.

5. BIZONYÍTÁS (3): GAZDASÁGI HATÉKONYSÁGI MUTATÓK

5.1. ÁRBEVÉTELLEL ÖSSZEFÜGGŐ FŐBB MUTATÓK

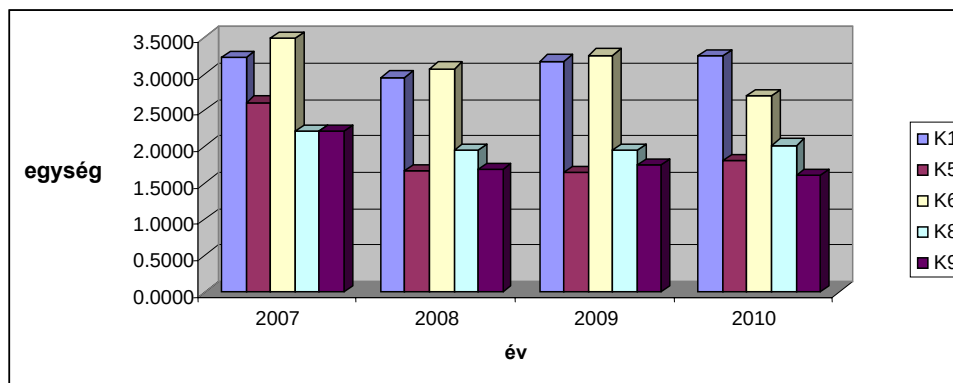
5.1.1. Tőkearányos árbevétel

A tőkések kizárólag jól menő, jövedelmező üzletágakba fektetik be pénzüket és eszközeiket. Ennek megállapításához egy egyik fontosabb mutató tőkearányos árbevétel, mely kifejezi hogy a gazdálkodók által rendelkezésre bocsátott tőkében hányszor fordul meg az éves árbevétel.

16. ábra: A kiadók tőkearányos árbevétele

Forrás: saját szerkesztés

17. ábra: A kiadók korrigált tőkearányos árbevétele

Forrás: saját szerkesztés

A 15. ábrán egyértelműen látszik a legjobb eredményt a K4 mutatta, melynek árbevétele 2007-től 2009-ig több mint tizenkétszeresen lefedte a tulajdonosok által rendelkezésre bocsátott tőkét és a korábbi évek működési eredményét. 2010-ben azonban

az arány közel negyedére esett vissza az előző évhez képest. Ennek oka a jegyzett tőke és eredménytartalék növekedése.

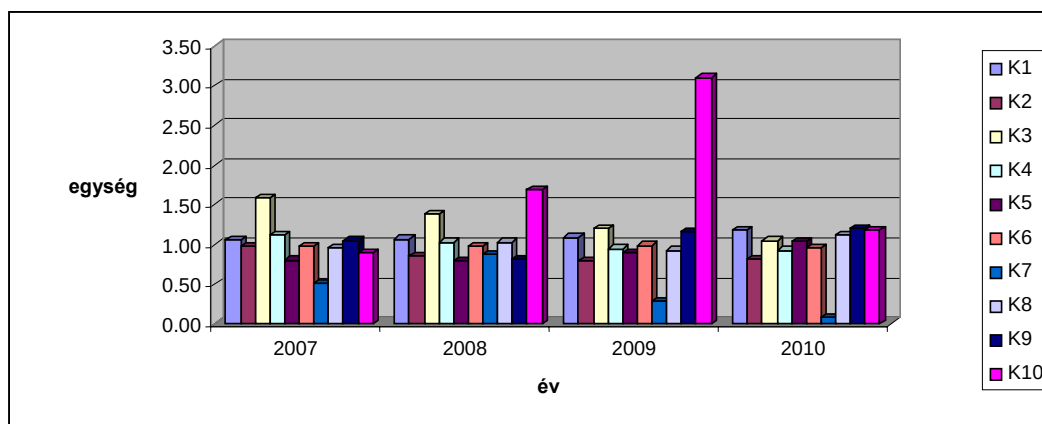
K10 kiadó nem rendelkezett elég bevétellel, hogy fedezhesse a tulajdonosi elvárásokat, K7-nél is 2010-ben negatív értékbe ment át az eredménytartalék és ezáltal a saját tőke.

Ha kivesszük a kiugró értékekkel rendelkező K2, K3, K4, K7 és K10 kiadókat, akkor az átlagos érték 226,86% és 275,44% közé esik. Ebben az esetben is folyamatosan csökkenő tendenciát mutat az árbevétel aránya a saját tőkéhez képest, vagyis 2010-ben a 48,58 százalékponttal volt kisebb a tőkearányos árbevétel mint 2007-ben.

5.1.2. Költségarányos árbevétel

Sokkal kifejezőbb a költségarányos árbevétel, ami egyértelműen arra ad választ, hogy a nettó árbevétel lefedi-e a termék előállítására és a működésre fordított általános költségeket. Ez mutatja meg igazán, hogy érdemes-e főtevékenységként könyveket kiadni.

A korábbi mutatókkal ellentétben most nem fogom kiemelni a jellemző vagy rendkívüli eseteket, hanem minden könyvkiadónál külön-külön bemutatom az eszközarányos árbevétel alakulását, annak irányát és a változást kiváltó lehetséges okokra keresek magyarázatot.

18. ábra: A kiadók költségarányos árbevétele

Forrás: saját szerkesztés

A 16. ábra alapján K1 kiadó az egyetlen, melynek árbevétele a teljes vizsgált időszakban meghaladja a költség mértékét és évről évre (kisebb ütemmel ugyan) magasabb lesz a mutató értéke. Ennek egyik magyarázata, hogy bár a belföldi értékesítésből származó árbevétele 2007-ről 2010-re 14,59%-kal csökkent, ugyanezen időszakban költségei is 9,58%-kal csökkentek, exportértékesítésből származó árbevétele pedig 22,74%-kal nőtt.

K2 kiadó költségarányos árbevétele a gazdasági válság hatására kezdett csökkenni, amikor az értékesítés nettó árbevétele 23,23%-kal csökkent az előző évhez képest, az anyagjellegű ráfordítások is csökkentek, de kisebb mértékben (14,03%-kal). A személyi jellegű ráfordítások és az értékcsökkenési leírás pedig egyenesen nőttek 2008-ban 2007-hez képest 9,97 és 1,40%-kal.

K3-nál szintén a vizsgált időszak egészében az árbevétel meghaladta a költségeket, azonban a mutató évről évre negatív irányba változott, 2007-ben még 158,94% volt, 2010-ben már csak 104,68%. Az értékesítés nettó árbevétele 4 év alatt 23,65%-kal csökkent, ezzel egy időben a költségek 17,45%-kal nőttek. 2011-ben várhatóan 100% alá fog csökkenni a költségarányos árbevétel.

K4 is 2007-től 2010-ig folyamatos csökkentést mutat, költségarányos árbevétele 18,97 százalékponttal csökkent a vizsgált négy év alatt.

K5 kiadó árbevétele 2007-ben és 2008-ban a költségek körülbelül 80%-át fedezte. 2009-ben a költségarányos árbevétel 90,05%-ra nőtt, 2010-ben pedig már 104,36%-ra. Ennek két fő oka, hogy 2008-ról 2009-re az átlagos foglalkoztatotti létszám 13-ról 11 főre csökkent, az anyagjellegű ráfordítások pedig 35,53%-kal csökkentek.

K7-nek 2008-ról 2009-re 86,40%-kal esett vissza az értékesítés nettó árbevétele, amit még az anyagjellegű ráfordítások 68,15%-os csökkenése és 7-ből 4 alkalmazott elbocsátása sem ellensúlyozott. Így a költségarányos árbevétel 2008-ban 87,56% volt, 2009-ben már csak 29,16%. A K7 költségarányos árbevétele 2009-ben és 2010-ben (8,42%-os értékkel) a vizsgált időszakban az összes vizsgált kiadó közül elérte a mélypontot

K9 kiadónál 2008-ban, a gazdasági válság kezdetekor a költségek értéke 18,25%-kal haladta meg a nettó árbevétel értékét, a vállalat mutatója azonban a vizsgált időszak összes többi évében 100% felett volt.

Érdekes módon K10 árbevétele akkor haladta meg a költségeket, mikor alig rendelkezett készletekkel és a készletek értékesítése után is 100% felett volt az értéke. Ez feltételezésem szerint annak tudható be, hogy közvetítő tevékenységet is vállalt 2008-tól, ami ugyan növelte a költségeit, de annál jobban növelte a bevételeket is, majd a szolgáltatásközvetítés is 2010-re jelentősen csökkent, részben pedig bérköltségei is 2009-ben közel 65%-kal csökkentek (2010-ig csak 1 alkalmazott volt, az ő bérét csökkentették).

Összességében elmondható, hogy a vizsgált időszakban a magyar könyvkiadók költségarányos árbevétele átlagosan 95,50% és 114,03% közé tehető, ami jó jel, de csak az esetek 50%-ában éri el a nettó árbevétel a költségeket.

5.1.3. Eredményarányos árbevétel

Az eredményarányos árbevételnél a vizsgált kiadóknál nagy az egyes évek adatainak szórása, ami megakadályozza hogy megbízható következtetést vonhassak le, így nem foglalkozom a mutatóval.

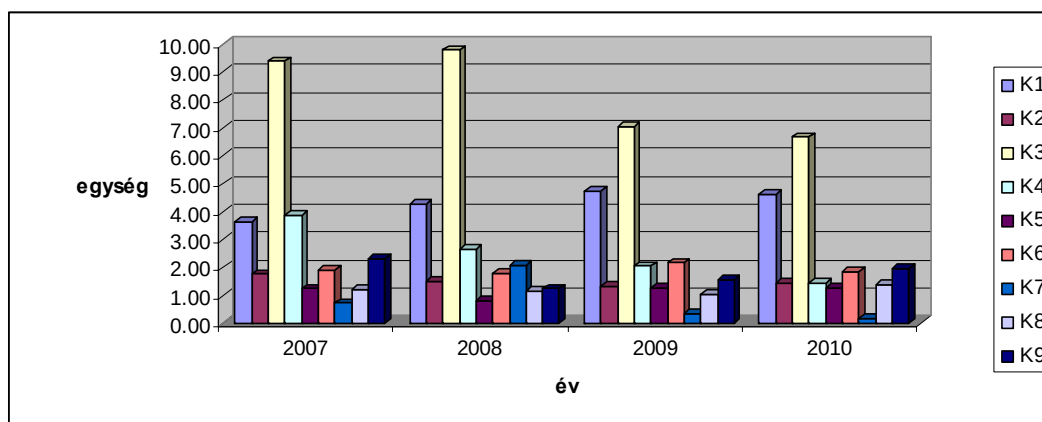
5.1.4. Fordulatok száma

A fordulatok száma megmutatja, hogy a készletállomány hányszor térül meg adott időszakban a bevételekből és úgy számoljuk ki, hogy az értékesítés nettó árbevételét elosztjuk a készletek mérleg fordulónapi értékével.

Ahogy a készletek struktúrájának vizsgálatánál, úgy a fordulatok számánál sem vesszem figyelembe K10 értékeit a 17. ábra szerint. A vizsgált időszakban a fordulatok száma K7-nél volt a legalacsonyabb (mélyponton 2010-ben 0,17 értékkel) kivéve 2008-ban, a már korábban ismertett okokból eredően. Ebben az évben a K5 kiadónál volt 1 alatti a mutató értéke, ami a gazdasági válság beköszöntésével magyarázható, mert 2009-ben az érték már vissza is tért a 2007-es szintre és (minimálisan ugyan, de) meg is haladta azt.

A legmagasabb értéket a K3 érte el, melynek árbevétele 2007-ben és 2008-ban a készletek közel tízszeresét fedezte, ugyan az érték 2010-ben csökkent, de fordulatszám szempontjából még így is a legsikeresebb kiadó maradt a mintában szereplő vállalatok közül.

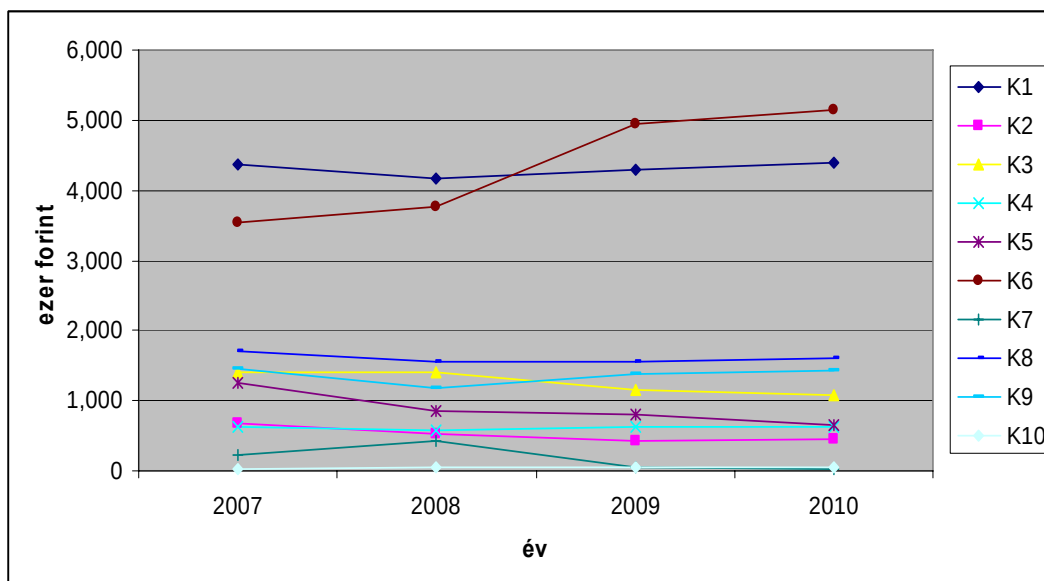
Összességében elmondható, hogy a vizsgált időszakban a magyar könyvkiadók értékesítésének nettó árbevétele az esetek 90%-ában fedezik a készletek értékét és a kiadók árbevétele átlagosan legalább 2,32-szeresen, de legfeljebb 2,90-szeresen fedezi a készletek fordulónapi mérleg szerinti értékét.

19. ábra: A kiadók fordulatainak száma

Forrás: saját szerkesztés

5.1.5. Napi értékesítés nettó árbevétele

20. ábra: 1 napi értékesítés nettó árbevétele

Forrás: saját szerkesztés

A napi értékesítés nettó árbevétele a 6. táblázatban hűen mutatja, hogy mennyire különbözik nem csak arányában, hanem összegében is az egyes kiadók értékesítésének nettó árbevétele. A K2 és a K5 kiadónál figyelhető meg tartós bevételecsökkenés a vizsgált időszakban. A K2 kiadónál a 2010-es napi (és éves) árbevétel a 2007. évi adatának 65,74%-a volt, ugyanezen adat a K4-nél 52,84%. A K3 2010. évi nettó árbevétele 77,12%-a volt a 2008. évinek.

Tartós növekedés a K6 kiadónál volt, ahol 2007-ről 2010-re 44,95%-kal nőtt a napi (és évi) nettó árbevétel.

A táblázat összesített adatait tekintve magyar kiadók 50%-a volt képes a teljes vizsgált időszakban napi 1 millió forintnál nagyobb árbevételt elérni.

5.1.6. Belföldi és export értékesítés nettó árbevételének megoszlása

6. táblázat: A belföldi értékesítés nettó árbevételének aránya a teljes árbevételhez képest

kiadó/év	2007	2008	2009	2010
K1	59,05%	58,70%	53,39%	50,09%
K2	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
K3	94,76%	91,76%	97,43%	97,43%
K4	99,01%	99,67%	99,98%	98,29%
K5	98,32%	98,96%	98,38%	97,00%
K6	98,91%	96,79%	98,87%	99,07%
K7	98,55%	97,65%	94,18%	99,71%
K8	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
K9	99,60%	99,41%	98,87%	99,27%
K10	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Forrás: saját szerkesztés

A fenti táblázatból egyértelműen látszik, hogy a vizsgált időszakban 10 magyar könyvkiadóból 9 értékesítés nettó árbevételének legalább 90%-a belföldi értékesítésből származik. Az előző fejezetben található napi nettó árbevétel felhasználásával megpróbáltam összefüggést keresni az értékesítés helye és az árbevétel összege között. A mintában szereplő cégek kiadók közül 2007-ben és 2008-ban a K1 kiadó szerezte meg a legmagasabb árbevételt, ezzel egy időben bevételei közel 60%-a külföldről származott.

A második helyezett, K6 2009-ben és 2010-ben szerezte meg a vezető szerepet, azonban külföldi értékesítéseinek aránya a vizsgált időszakban 0,93% és 1,68% közötti volt. A legalacsonyabb árbevételű K10 teljes mértékben belföldön szerezte realizálta eszközeit, de az esetek többségében nem érezni együttmozgást vagy összeg-aránybeli összefüggést. Tehát nincs kapcsolat egy magyar könyvkiadó értékesítésének sikeressége és az értékesítés helye között.

5.2. TERMELÉSI ÉRTÉKKEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN SZÁMÍTOTT MUTATÓK

A következő mutatószámokban a bruttó termelési érték segítségével vizsgálom meg a magyar könyvkiadók gazdasági hatékonyságát. A bruttó termelési érték nem más, mint az értékesítés nettó árbevétele csökkentve az eladott áruk bekerülési értékével és a közvetített szolgáltatások értékével, továbbá növelve az aktivált saját teljesítmények értékével.

Az eredményhatékony termelési érték vizsgálatát elvetem, mert a mintában szereplő 10 kiadóból 4 a vizsgált időszak részében vagy egészében negatív üzemi-üzleti eredménnyel rendelkezett, ebben az esetben nem értelmezhető a mutató.

Hasonló okból nem térek ki a működéshatékony termelési értékre, mert sok negatív adat torzító hatást válthat ki, akárcsak a tőkerányos bruttó termelési érték (itt 2010-ben volt negatív érték, mégpedig a K2 és K7 kiadóknál).

Az idegen tőke arányos eszközhatékonyági mutató azt mutatja, hogy a vállalkozás tevékenységének finanszírozásához szükséges idegen tőke, avagy a kötelezettségek mekkora mértékben térülnek meg. Azonban a vizsgált kiadók értékei az adott időszakban 0,1378-szoros és 56,416-szoros megtérülés alsó és felső határa, így ismét csak torz információkat kapnánk.

A kiadók eszközeinek megtérülését az eszközhatékonyági mutató fejezi ki, a nagyobb mutató pozitívabb képet mutat a vállalatról. A vizsgált időszakban a mintában szereplő könyvkiadók felénél volt 2007-től 2010-ig valamennyi évben nagyobb 1-nél. A vizsgált kiadók 40%-ánál a mutató értéke folyamatosan csökken. A teljes vizsgált időszakban valamennyi vállalat közül a K4 eszközhatékonyági mutatója volt a legnagyobb (2007-ben 2,6) de 2010-re értéke 1,01-re csökkent.

A mellékelt táblázatból következik, hogy 2007 és 2010 között a magyar kiadók eszközhatékonyági mutatója átlagosan 0,8953 és 1,2002 közé esik.

A költségarányos bruttó termelési érték a másik megbízható mutató. 40-ből 20 esetben az érték elérte az 1-et, vagyis a vizsgált időszakban a magyar kiadók az esetek 50%-ában a kiadók által folytatott tevékenységből megtérülnek a költségek. Kimagasló értéket mutat a K10 kiadó, miszerint 2009-ben költségeinek 2,87-szeresét képes finanszírozni tevékenységéből (ebben az évben csökkent az alkalmazott munkabére és az eladott közvetített szolgáltatások értéke az előző év 50%-ára esett vissza). Összességében viszont elmondható, hogy a vizsgált időszakban a magyar könyvkiadók költségarányos bruttó termelési értéke átlagosan 0,9761 és 1,11 között volt, vagyis inkább pozitív mint negatív.

Abban az esetben ha a K10 kiadó 2009-es mutatószáma 1,27 lenne (az előző és követő év átlaga) akkor a magyar kiadók költségarányos bruttó termelési értéke 0,9504 és 1,0091 közötti lenne, ami már negatívabb érték és ez azt jelentené hogy a magyar kiadók inkább nem képesek fedezni költségeiket.

5.3. FOGLALKOZTATOTTSÁGGAL ÖSSZEFÜGGŐ GAZDASÁGOSSÁGI MUTATÓK

5.3.1. Foglalkoztatottság szintje

A jóléti társadalom kialakulásának egyik kulcsfontosságú eleme a munkahely megteremtése, a lakosság minél szélesebb körű foglalkoztatása. A magyar

könyvkiadóknak a kultúra és a tudás terjesztésén kívül munkahelyteremtésben is kulcsszerepe van, elsősorban a szellemi tevékenységet végző alkalmazottaik vannak, de fizikai alkalmazottakra is szükség van mint például saját nyomdával rendelkező kiadónál a nyomdagépek kezelői, rakodómunkások, vagy saját ingatlan karbantartói. Adatok hiányában csak 2008 és 2010 közötti adatokat tudok kimutatni.

Továbbiakban a foglalkoztatottak száma alapján mind a statisztikai mind az állományi létszámot értem. Azon kiadóról, melyek kiegészítő mellékletében külön értéken szerepel a foglalkoztatotti létszám és a statisztikai állományi létszám, a statisztikai állományi létszámot tüntettem fel.

7. táblázat: A kiadók statisztikai állományi létszáma (fő)

kiadó/év	2008	2009	2010
K1	37	36	36
K2	17	14	13
K3	29	36	33
K4	13	15	17
K5	13	11	10
K6	36	41	43
K7	7	3	3
K8	30	30	32
K9	17	16	16
K10	1	1	4

Forrás: saját szerkesztés

10 vizsgált vállalatból 8 esetén legalább tízfős az éves átlagos foglalkoztatotti létszám 2008 és 2010 között. Csak 2 kiadónál tapasztalható évről évre folyamatos létszámnövekedés (K4 és K6 Kiadó), egyes kiadónál létszámcsökkenés máshol stagnálás tapasztalható. A mintában szereplő kiadók foglalkoztatottainak összlétszáma 2008-ban 200 fő, 2009-ben 203 fő, 2010-ben már 207 fő volt, vagyis három év alatt hét családdal több jutott megélhetési forráshoz a fenti tíz magyar kiadónak köszönhetően.

6 kiadó ért el 2007 és 2010 között legalább 1 millió forintos napi árbevételt, közülük csak 4 kiadónál haladja meg az átlagos állományi létszám a 25 főt. A több mint 3,7 millió forintos napi árbevételt elérő két kiadó (K1 és K6) foglalkoztatotti létszáma 2008 és 2010 között legalább 36 fő volt.

A magasabb árbevételt elérő magyar kiadók több embert foglalkoztatnak.

5.3.2. Létszámarányos árbevétel és élőmunka hatékonysága

Amint neve is mutatja a létszámarányos árbevétel azt fejezi ki, hogy a vállalkozás nettó árbevételének mekkora összege jut egy alkalmazottra. A létszámarányos árbevétel kiadónként nagy eltéréseket mutat. Az érték visszavezethető az értékesítés volumenének, a

könyvek/kiadványok egységárának és szolgáltatások árának változására és természetesen a foglalkoztatotti létszám változására.

A vizsgált összes kiadó közül 2008-ban és 2010-ben a K1 kiadónál volt személyenként a legnagyobb évi nettó árbevétel (körülbelül 41 176 460 forint és 44 599 890 forint összegben) 2009-ben a K6 kiadónál körülbelül 44 106 270 forint. A három év legalacsonyabb létszámarányos árbevétele 2010-ben volt a K10 kiadónál (körülbelül 4 736 000 forint)

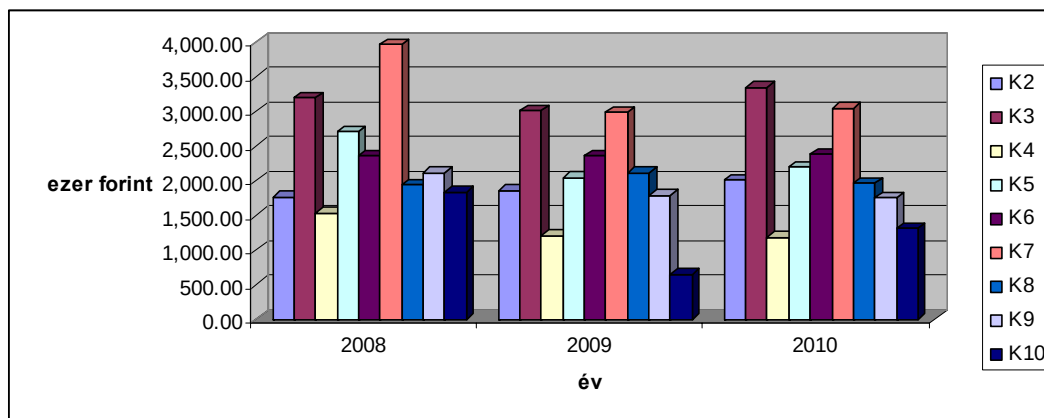
2008 és 2010 között a vizsgált könyvkiadók egy foglalkoztatottjára átlagosan 20 916 630 és 23 309 230 forint közötti nettó árbevétel jutott.

A létszámarányos árbevétel korrigált mutatója az élőmunka hatékonysága, ami azt fejezi ki, hogy a termelési érték mekkora értéke jut egy foglalkoztatottra. Én az élőmunka hatékonyságát a bruttó termelési érték függvényében határozom meg, ami nem más, mint az aktivált saját teljesítményekkel növelt, de az ELÁBÉ-vel és közvetített szolgáltatásokkal csökkentett értékesítés nettó árbevétele.

2008 és 2010 között a vizsgált könyvkiadónál az esetek 90%-ában (30-ból 27 esetben) egy foglalkoztatott több mint 10 millió forintos hozamot állít elő. Az élőmunka hatékonysága a vizsgált időszakban 2010-ben volt a legalacsonyabb és a legmagasabb egy vizsgált kiadónál, az előbbi a Noé Bárkájánál (személyenként 4 684 750 forint) utóbbi a K6 kiadónál (személyenként 45 465 260 forint).

2008 és 2010 között a fenti tíz könyvkiadónál egy foglalkoztatott átlagosan évi 21 674 000 és 22 513 470 forint közötti hozamot termelt.

5.3.3. Átlagfizetés

21. ábra: A kiadók 1 foglalkoztatottjára jutó éves átlagbér (ezer forint)

Forrás: saját szerkesztés

8. táblázat: A kiadók 1 foglalkoztatottjára jutó havi átlagbér (ezer forint)

kiadó/év	2008	2009	2010
K1	501,48	553,11	530,59
K2	147,14	154,98	167,73
K3	265,79	250,75	279,18
K4	128,15	100,63	99,08
K5	225,85	170,64	182,58
K6	196,38	196,88	199,01
K7	330,00	249,39	254,00
K8	161,45	176,20	163,95
K9	176,65	149,01	146,12
K10	153,00	54,50	109,44

Forrás: saját szerkesztés

Az átlagfizetést úgy határoztam meg, hogy a könyvkiadók eredménykimutatásából a bérköltséget elosztottam az adott évi foglalkoztatotti létszámmal. Az eredményeket a 18. ábra és a 9. táblázat mutatják be, én pedig szövegesen értelmezem őket.

Messze kiemelkedik a K1 kiadó, ahol a bruttó átlagbér éves szinten 2008-ban az éves bruttó átlagbér 6 017,7 ezer forint azaz havi 501,48 ezer forint, 2009-ben pedig már évi 6 637,33 ezer forint illetve havi 553,11 ezer forint. Ez nem csak az iparági átlagot múlja felül, hanem egyáltalán hazai viszonylatban is ritkaságszámba megy és véleményem szerint azzal magyarázható, hogy a vezetőség kiemelkedő fizetést kap, holott egy alkalmazott bére ugyanakkora lehetett, mint bármely más kiadónál.

Vizsgálatomban ezért hagyom ki a K1 kiadót, mert torzítja az adatokat.

A vizsgált időszakban valamennyi kiadónál 100 ezer forint feletti volt a bruttó átlagfizetés, kivéve 2009-ben K10 kiadónál (54,5 ezer forint) és a K4-nél (99,08 ezer forint, de ez elenyésző érték). Amit már elmagyaráztam, K10-nél a költségárányos árbevétel javítása érdekében volt szükség a bérköltséget közel 65%-kal csökkenteni az előző évhez képest, 2010-ben már ismét 100 ezer forint feletti volt az átlagos bruttó bér, holott már 4 foglalkoztatott volt).

Úgy gondolom, hogy az átlagfizetés már egy olyan mutató, amit rá tudunk vonatkoztatni valamennyi magyar kiadóra. Ebből következően 2008-ban a magyar könyvkiadónál egy foglalkoztatottra bruttó bére éves szinten átlagosan évi 2 379,22 ezer forint, azaz havi 198,27 ezer forint volt; 2009-ben évi 2 003,79 ezer azaz havi 167 ezer forint esett vissza. 2010-ben évi 2 134,79 ezer forint azaz havi 177,9 ezer volt egy átlagos könyvkiadónál az egy dolgozóra jutó átlagbér.

5.4. HARMADIK ÖSSZEFOGLALÁS

A magyar kiadók árbevétele hol fedezi a vállalat költségeit, hol pedig a költségek magasabbak a bevételeknél, nehéz meghatározni és általános következtetést levonni belőle.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált időszakban A magyar könyvkiadók értékesítésének nettó árbevétele többszörösen fedezi az előállított készletek költségét, azonban csak az esetek felében képes a termelési (és szolgáltatásnyújtási) költségek mellett az általános költségeket is fedezni. A kiadóknak évről évre át kell gondolniuk árpolitikájukat és marketingtevékenységüket, hogy üzemi-üzleti eredményük pozitív legyen. A helyzetet tovább nehezíti, hogy a jövedelmezőségi mutatók csak pozitív üzemi-üzleti eredmény esetén értelmezhetők, ám a vizsgált időszak részében vagy egészében a magyar kiadók 40%-ának volt negatív üzemi-üzleti eredménye, így nehéz megbízható jövedelmezőségi mutatókat számítani, ezek hiányában a kiadók nem vagy csak kevésbé képesek jövőbeni trendeket előrevetíteni.

Ugyanakkor a magasabb árbevételt elérő magyar kiadók több személyt foglalkoztatnak, akiknek bruttó bére 2010-ben átlagosan évi 2 134,79 ezer forint azaz havi 177,9 ezer volt egy átlagos könyvkiadónál az egy dolgozóra jutó átlagbér.

6. TÁRSADALMUNK HATÁSAI A KÖNYVKIADÁSRA

6.1. KÖNYVTÁRI SZOKÁSOK EGYKOR ÉS MA

Ahogy a 2. fejezetben már bemutattam, 1951-ben a magyar lakosság 70 millió könyvet vásárolt, 1966-ban pedig már 618 milliót, közel kilencszeresét a tizenöt évvel korábbi mennyiségnek. A hatvanas években terjedt el szélesebb körben az olvasás iránti igény. Az alacsonyabb iskolai végzettségűekre ösztönző hatással volt mások rendszeres olvasása, olvasottsága. Korosztály szerint a legkevésbé olvasottak az 50 év felettiek voltak, azonban figyelembe kell vennünk hogy egy részük a két világégés között született, így nem feltétlenül jártak iskolába, az írástudatlanság pedig elterjedtebb volt mint napjainkban. A legolvasottabbak a magyar és világirodalmi klasszikusok voltak, őket követték a kortárs írók (főleg a krimik jártak kézről kézre). Jókai Mór műveit a magyar olvasók 70%-a ismerte. A munkásság körében az életrajzi-, történelmi- és fantasztikus könyvek voltak jellemzők. A közművelődési könyvtárak állománya 1950-től 1952-ig 2,2 millióról 5,2 millió könyvpéldányra nőtt. 1958-tól újabb hullámban gyarapodtak a könyvtári könyvek. 1953-ben az egy olvasóra (beiratkozott és egyben kölcsönző tagra) jutó kötetek száma 15 volt, 1966-ban már 24 kötet. 1966-ban 1 000 lakosból 215 volt könyvtári tag. (Béládi et al. [1981], 214-215. o.)

2000-ben a 27 nemzeti és országos szakkönyvtár működött, mellette 3 132 területi könyvtár, 1 201 egyéb szak- és munkahelyi könyvtár és vélhetően 4 280 iskolai könyvtár volt mindösszesen körülbelül 142 525 ezer kötettel. Iskolai könyvtárak nélkül 102.235 ezer kötetet számolhatunk. Ha az ország lakosságát 10 millióra kerekítjük, akkor 1000 lakosból 186,6 volt könyvtári tag 2000-ben (ami ezer lakosonként majdnem 29 fővel kevesebb, mint 1966-ban). Arra következtetnek, hogy (az iskolai könyvtárakat nem számítva) minden beiratkozott olvasóra 54,8 könyv jutott 2000-ben.

2010-ben 13 nemzeti és országos szakkönyvtár, 3 474 települési könyvtár, 917 egyéb szak és munkahelyi könyvtár és 3.308 iskolai könyvtár volt. Állományi létszámuk 152 453 ezer könyvből állt (iskolai könyvtárak nélkül 100.470 ezer). 2010-ben érdekes módon javulás figyelhető meg az évezred elejéhez képest, 1000 lakosból 233,4 volt könyvtári tag (ami ezer lakosonként közel 47 fővel több, mint 2000-ben és több mint 18 fővel több mint 1966-ban). Egy beiratkozott olvasóra (iskolai könyvtárakat nem számítva) 43,05 könyv jutott 2010-ben. (KSH – Stadat 2.7.2.)

Elmondható hogy a könyvtárba beiratkozottak száma az ezredforduló óta növekedett, ami pozitív társadalmi jelenség.

6.2. MODERN SZÁZADUNK OLVASÁSI SZOKÁSAI

Valamennyien emlékszünk a 2005-ben megrendezésre kerülő *A Nagy Könyv* programra, amikor a lakosság által beküldött könyvcímek és későbbi szavazatok alapján határozták meg melyik a legnépszerűbb könyv Magyarországon. *Sikernek számított*, hogy 400 ezer személy vett részt az első fordulóban, ami a magyar lakosság 4%-át teszi ki holott Angliában a *The Big Read* első fordulójában 60 millióból csak 160 ezer lakos vett részt a szavazáson.⁸

De kérdezem, mi ez 4% ahhoz képest, amikor a lakosság 70%-a olvasta Jókai Mórt?

A száz legolvasottabb/legnépszerűbb könyvnek közel fele egykori kötelező olvasmány, a 12-es toplistából is 8 alkotás kötelező olvasmány volt, 2 könyvből azokban az években készült Oscar-díjas film (ami hatással volt a könyv népszerűségére). Mindezek alapján az a véleményem, hogy a magyar lakosság többsége iskolás kora óta nem olvas rendszeresen, ha mégis akkor kulcsfontosságú szempont, hogy felkapott mű kerüljön a polcra.

Csak mellékesen jegyzem meg, hogy az *Alkonyat* filmsorozat sikerének köszönhető ma a vámpiros könyvek olvasása, bár az olvasás, a szókincs bővítése és az új ismeretek megszerzése jó célt szolgál, mégis látszik milyen beszűkült mai társadalmunk, elsősorban a fiatalabb korosztály.

Objektív vizsgálatához a számokat kell megnéznünk.

9. táblázat: Könyv- és füzetkiadás művek jellege szerint (ezer darab)

Év	Tudományos	Ismeret-terjesztő	Szakmai	Szépirodalom	Ifjúsági- és gyermek-irodalom	Tankönyv	Egyéb	Összesen
2007	112	6 746	6 638	12 023	4 574	12 671	1 060	43 824
2008	157	5 277	7 578	10 207	5 256	14 955	1 071	44 501
2009	71	4 015	5 523	8 115	3 639	15 218	1 046	37 627
2010	121	4 048	5 429	8 629	3 590	11 835	764	34 416

Forrás: KSH Stadat 2.7.5. [2011] alapján saját szerkesztés

A kiadott könyvek száma 2007-ről 2008-ra 1,54%-kal nőtt, 2008-tól 2010-ig azonban fokozatosan változott először 15,45%-kal, majd 8,53%-kal. Vagyis elmondható, hogy Magyarországon az elmúlt négy évben csökkent a könyv- és füzetkiadás együttes volumene.

A tudományos könyvek volumenváltozása kiszámíthatatlan, 2007-ről 2008-ra 40,18%-kal nőtt a forgalmazott tudományos művek száma, 2008-ról 2009-re 54,78%-kal csökkent és végül 2009-ről 2010-re 70,42%-kal megugrott.

⁸ Forrás: <http://index.hu/belfold/maortt06/>

Az ismeretterjesztő művek előállítására 2007 és 2009 között folyamatosan csökkentek, majd 2010-ben ismét megnőtt a számuk így a vizsgált időszakban összesen 40%-kal csökkent az ismeretterjesztő művek forgalma. Ennek magyarázata abba kereshető, hogy ma már gyorsabban és kényelmesebben meg lehet sok mindent találni az interneten.

A szakmai könyvek volumene 2008-ban volt a legmagasabb a vizsgált négy év során, összességében viszont 18,21%-kal csökkent a kiadott szakmai kiadók száma 2010-ben 2008-hoz képest. Véleményem szerint szakkönyvekre azért csökken az igény, mert elektronikusan is hozzáférhetőkké válnak publikációk, doktori disszertációk és más szakkönyvek, akárcsak a hallgatóság körében az egyetemi jegyzetek.

Ismétlem, hogy *A Nagy Könyv* felméréséből is látszik, hogy országunk nagy része azokat a műveket ismeri, amiket iskolás korában olvasott, ezt alátámasztja hogy a kiadott szépirodalmi alkotások száma is 2007-től 2009-ig folyamatosan csökkent (összesen 32,50%-kal). Ugyanakkor 2009-ről 2010-re 6,33%-kal nőtt a szépirodalmi művek forgalma. Ki kell kötnünk azonban, hogy a Központi Statisztikai Hivatal felmérései szerint a szépirodalom nem csak a régi ismert klasszikusokat foglalja magában, hanem az újonnan kiadott műveket, melyek között akadhatnak csupán populárisak is. Nem az irodalmi alkotás minősége a kérdés, hiszen az sok esetben szubjektív meghatározás. Helyette inkább az látszik, hogy a klasszikus művek veszítenek súlyukból és ha a kiadók továbbra is szeretnének piacon maradni, akkor a trendet kell követniük.

A kiadott ifjúsági- és gyermekművek száma 2007-ről 2008-ra 14,91%-kal nőtt 2008-ról 2009-re 30,76%-kal visszaesett, azóta viszonylag stagnál (2010-ben *csak* 1,35%-kal volt kevesebb mint 2009-ben). Összességében viszont négy év alatt csökkent a kiadott ifjúsági- és gyermekművek volumene. Ez egyrészt a népességcsökkenésnek tudható be és annak az általánosan elfogadott igazságnak miszerint a mai gyerekek sokkal több időt töltenek televízió és számítógép előtt, mint könyvek felett. Ehhez elég akár saját környezetünkben is végigpillantani.

2007-től 2009-ig összesen 20,10%-kal nőtt az előállított tankönyvek és füzetek volumene, 2010-re azonban már csak az előző év 77,78%-át állították elő. A kiadott tankönyvek száma nem is annyira a társadalom olvasási szokásaitól függ, mint inkább az alap- és középfokú intézményekbe beiratkozottak számától. A volumenváltozás fő okozói még az állam oktatási reformintézkedései (mint például a régi tankönyvek lecserélése újakra, az interaktív órák bevezetése).

A 9. ábra alapján is látszik, hogy 2007-ban körülbelül 43 824 ezer kiadott mű 28,91%-a tankönyv, 27,43%-a szépirodalmi alkotás, 15,39%-a ismeretterjesztő mű, 15,15%-a szakkönyv, 9,37%-a ifjúsági és gyermekirodalom, 0,25%-a tudományos mű volt.

2010-ben több mint 34 416 ezer füzetet és könyvet adtak ki, ezek 34,39%-a tankönyv, 25,07%-a szépirodalmi mű, 11,76%-a ismeretterjesztő alkotás, 15,77%-a szakmai, 10,43%-a ifjúsági- és gyermekirodalom és csak 0,35%-a tudományos könyv.

Következésképpen műfaji megoszlás szerint tankönyvek aránya nőtt a legnagyobb mértékben, míg az ifjúsági és gyermekirodalom, a szakmai és tudományos művek aránya is nőtt, csak kisebb mértékben. A kiadott szépirodalmi és ifjúsági- és gyermek- irodalmi művek aránya az összes kiadott könyvön és füzetben belül kisebb volt, mint 2010-ben.

„2000 óta 1,5-szeresére nőtt a nem magyarul kiadott művek száma: 2010-ben 1 088 mű jelent meg, minden tizenkettedik könyvet idegen nyelven publikáltak. Példányszámuk 2010-re meghaladta az 1,9 milliót, az összpéldányszámból azonban csak 5,5%-kal részesedtek. Az idegen nyelvű könyvek többsége – jellegét tekintve – szakmai, ismeretterjesztő és tankönyv volt.” (KSH, Statisztikai Tükör [2011])

Az iménti bekezdéshez kapcsolódóan úgy gondolom, hogy az idegen nyelvű művek számának növekedése pozitív, mert eszerint a magyar olvasók ösztönzést éreznek arra, hogy fejlesszék nyelvtudásukat, idegen szókincsüket, jobban megtanulják a mondat szerkezetet és nem utolsósorban mint az Európai Unió tagállamának, tudnunk kell hogy tudományban és üzleti életben az angol nyelv dominál. Vagy akár a schengeni övezet részeként a szabad munkaáramlás lehetőségét csak úgy lehet kihasználni, ha egy illető ismeri a célország nyelvét, ahol dolgozni/befektetni szeretne.

7. KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA ÉS JAVASLATTÉTEL

Kutatásomban megállapítottam, hogy a magyar könyvkiadók többsége negatív mérleg szerinti eredménnyel vagy negatív üzemi-üzleti eredménnyel rendelkezett, mégis folytatta tevékenységét. Ez is kifejezi, hogy a kiadók, bár gazdasági társaságok, mégsem profitorientáltak hanem a könyvek iránti szeretet, a tudás és a kultúra terjesztésének küldetéstudata vezérli a magyar kiadókat.

A legnagyobb könyvkiadók alapvetően felosztották egymás között a magyar piacot, mindegyikük más-más műfajban és azon belül is más-más területről szóló könyveket terjeszt, így nem jelentenek egymás számára konkurenciát (ezért is történt tudatosan a mintában szereplő kiadók kiválasztása).

A vizsgált időszakban azoknál a kiadóknál történt súlyos visszaesés, melyek kizárólag ismeretterjesztő, szépirodalmi vagy ifjúsági- és gyermekművek kiadására specializálódtak és ezek a cégek sajnos egyre inkább a csőd felé haladnak, ilyenek K5, K7 és K10.

A mintában szereplő tíz kiadó közül a két legsikeresebb K1 és K6 kiadók a legsikeresebbek. K1 és K6 a főtevékenységük mellett folyóiratokat is kiadnak, könyvek kiskereskedelmével, szállításával és a könyvek mellett hangfelvétel készítésével is foglalkoznak. K1 szakkönyvek kiadásának is köszönheti a sikerét.

Egyébként is a szakkönyvek előállításával és kereskedésével foglalkozó kiadók nagyobb stabilitást mutattak, mint például az ifjúsági- és gyermekirodalomra specializálódott könyvkiadók.

A magyar könyvkiadóknak javítaniuk kell az eredményükön hiszen negatív eredménnyel nem lehet sokáig vezetni egy vállalatot, nem az a cél hogy egy non-profit szemléletű vállalatból hirtelen tőzsdén jegyzett vállalat legyen. Két módja van annak, hogy egy kiadó javítson az eredményén a hosszú távú stabilitás érdekében anélkül, hogy lemondana társadalmi küldetéséről.

Elsőként a kiadott szakkönyvek (példány)számának növelése, vagy más profilú vállalatoknál a szakirodalmi művek megjelenítése is (olyan tudományterületen, ahol nem biztos hogy más kiadók ki tudják elégíteni a vevői igényeket) és a szakkönyvek mellett a tankönyvek kiadására is mindig szükség lesz. A szépirodalmi ill. ifjúsági- és gyermek kiadóknak pedig már jól bevált neveket, populáris könyveket sokszorosítsanak.

Másodszor pedig egy kiadónak nem elég előállítania és sokszorosítania a műveket, hanem ugyanúgy kereskedéssel is foglalkoznia kell, ennek legolcsóbb módja az internetes könyvkereskedelem (de azért, hogy az idősebb korosztályokhoz és a

számítógéppel/internettel nem rendelkezőkhöz is könnyebben eljusson a könyv eladói könyvesboltot is érdemes értékesíteni). Más kiadóktól vásárolt áru továbbértékesítése szintén javíthat a kiadók helyzetén a tudás terjesztésének eszközével, itt elsősorban a külföldről vásárolt idegen nyelvű művekre gondolok, melyek egyre jobban teret hódítanak.

Jövőbeni célom felkutatni és összegezni a magyar kiadóknál mekkora a könyvek önköltsége és ehhez képest milyen piaci árat alkalmaznak.

IRODALOMJEGYZÉK

Könyvek

- Béládi M. – Bodnár Gy. – Sötér I. – Szabolcsi M. (1981): *A magyar irodalom története 1945-1975*. Akadémia Kiadó, Budapest, 207-217. o.
<http://mek.oszk.hu/02200/02227/html/01/46.html> (letöltve: 2011. 10. 10.)
- Fitz J. (1959): *A magyar könyv története 1711-ig*. Magyar Helikon, Budapest, 30-111. o.
<http://mek.oszk.hu/01600/01601/index.phtml> (letöltve: 2011. 10. 10.)
- KSH STADAT Összesített éves adatok: 2.7.2. *Könyvtárak, levéltárak 1990-*
http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zkz002a.html
(letöltve: 2011. 10. 18.)
- KSH STADAT Összesített éves adatok: 2.7.5. *Könyv- és füzetkiadás szerzők és művek jellege szerint 1990-*
http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zkz004.html
(letöltve: 2011. 10. 18.)
- KSH Statisztikai Tükör *Könyv és lapkiadás, 2010* [2011]
<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/kkiadas/kkiadas10.pdf>
(letöltve 2011. 10. 19.)
- Várkonyi N. (2001): *Az írás és a könyv története*. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 289-400. o.
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/muvtort/varkonyi/html/> (letöltve: 2011. 10. 09.)
- Wende (é.n): *A rendszerváltás*. In. Universität Wien: Literatur Im Kontext, Bécs
<https://lic.ned.univie.ac.at/hu/node/7208> (letöltve: 2011. 10. 10.)

Napilapok, hetilapok

- Herring, M. Y. (2001): *Tíz ok, amiért az internet nem helyettesítheti a könyvtárakat*. Könyvtári Kiadó 47. évfolyam 2001. 4. szám
<http://ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/2001/4/herring.html> (letöltve: 2011. 10. 10.)
- Lynch C. (2002): *Harc a könyv jövőjének meghatározásáért a digitális világban*. Könyvtári Kiadó 48. évfolyam 2002. 4. szám
<http://ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/2002/4/koltay.html> (letöltve: 2011. 10. 10.)
- Spirk Gy. – Gözsi K. (2005): *A Nagy Könyv-bukta 450 millióval*. Index.hu 2005. június 23
<http://index.hu/belfold/maortt06/> (letöltve 2011. 10. 18.)

Internetes források

- E-könyv.blog.hu http://e-konyv.blog.hu/2011/09/11/jason_epstein_a_konyvkiadas_multja_jelene_es_jovoje_book_business_publishing_past_present_future (letöltve: 2011. 10. 10.)
- Fülöp G.(é.n): *Fogunk-e olvasni a XXI. században? Az olvasás jövője*
<http://www.epa.hu/01300/01367/00011/pdf/03forum.pdf> (letöltve: 2011. 10. 10.)
- Közigazgatási és Oktatási Minisztérium Elektronikus beszámoló portál
<http://www.e-beszamolo.kim.gov.hu/> (letöltve: 2011. 09. 15-17.)
- Opten Informatikai Kft. jogi és céginformációs szolgálat cégtára
<http://www.opten.hu/> (letöltve: 2011. 09. 15.)
- Pályázatok.org Pályázat Kedvezményes kamatozású könyvszakmai hitelprogramban való részvételre
<http://palyazatok.org/palyazat-kedvezmenyes-kamatozasu-konyvszakmai-hitelprogramban-valo-reszvetelre>
(letöltve: 2011. 10. 16.)

Wikipédia szócikk a *Gutenberg-galaxis*ról http://hu.wikipedia.org/wiki/Gutenberg_galaxis
(letöltve: 2011. 10. 10.)